

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Удосконалення фінансового забезпечення відтворення
основних фондів сільськогосподарського підприємства

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Марія ПОПЕНКО

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Оксана ГРАБЧУК

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 20 р.

ЗАВДАННЯ **на підготовку кваліфікаційної роботи**

Попенко Марії Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення фінансового забезпечення відтворення основних фондів сільськогосподарського підприємства

Науковий керівник: Грабчук Оксана Миколаївна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «20» листопада 2023 р. № 3506

2. Термін подання здобувачем роботи: «09» лютого 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи: фінансова та бухгалтерська звітність ТОВ «Межівське» за 2020-2022 роки; навчальна, довідкова, методична та наукова література; Закони України та інші нормативні акти щодо регулювання діяльності підприємств України та проведення на них бухгалтерського обліку, публічна статистична інформація.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні засади фінансового забезпечення відтворення основних засобів.
2. Результати діяльності та фінансове забезпечення відтворення основних засобів у ТОВ «Межівське». 3. Удосконалення фінансового забезпечення відтворення основних засобів сільськогосподарського підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Відмінності між групами основних фондів підприємства за формами обліку (бухгалтерським і податковим). 2. Алгоритм здійснення аналізу відповідно до теми дипломної роботи. 3. Структура обсягів виробництва ТОВ «Межівське» у 2020-2022 рр. 4. Динаміка основних фінансових показників підприємства за результатами його діяльності. 5. Динаміка складу та забезпеченості земельними угіддями ТОВ «Межівське». 6. Горизонтальний аналіз активу балансу ТОВ «Межівське». 7. Вертикальний аналіз активу балансу ТОВ «Межівське». 8. Структурне співвідношення активів ТОВ «Межівське». 9. Структурне співвідношення елементів капіталу ТОВ «Межівське». 10. Розрахунок ризику банкрутства ТОВ «Межівське». 11. Результати коефіцієнтної оцінки ліквідності підприємства. 12. Балансовий аналіз ліквідності підприємства ТОВ «Межівське». 13. Компоненти основних засобів підприємства та їх структурне співвідношення. 14. Результати аналізу стану та динаміки основних засобів ТОВ «Межівське» 15. Забезпеченість ТОВ «Межівське» основними фондами. 16. Компоненти основних фондів ТОВ «Межівське» та їх амортизація. 17. Динаміка залучення фінансових ресурсів до відновлення основних засобів в Україні. 18. Специфічні проблемні аспекти відтворення основних засобів аграрних підприємств та шляхи їх подолання. 19. Визначення моделі фінансування активів для ТОВ «Межівське». 20. Розрахунок грошових потоків інвестицій у оновлення основних фондів ТОВ «Межівське» та їх фінансова доцільність.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «23» червня 2023 р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні засади фінансового забезпечення відтворення основних засобів	10.10. 2023	виконано
2	Результати діяльності та фінансове забезпечення відтворення основних засобів у ТОВ «Межівське»	02.11. 2023	виконано
3	Удосконалення фінансового забезпечення відтворення основних засобів сільськогосподарського підприємства	01.12.2023	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.01.2023	виконано
5	Оформлення роботи	09.02.2023	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Марія ПОПЕНКО

Керівник роботи _____
(підпис)

Оксана ГРАБЧУК

ЗМІСТ

	Стор.
РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	8
1. 1. Основні засоби підприємства: зміст поняття та класифікація ..	8
1. 2. Фінансові ресурси, що забезпечують відтворення основних засобів	14
1. 3. Методичне забезпечення оцінки ефективності використання та відтворення основних засобів.....	21
Висновки до 1 розділу	27
РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «МЕЖІВСЬКЕ»	29
2. 1. Результати фінансово-господарської діяльності підприємства .	29
2. 2. Оцінка фінансового стану підприємства.....	33
2. 3. Ефективність використання та джерела фінансування основних засобів підприємства.....	44
Висновки до 2 розділу	52
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	54
3. 1. Особливості динаміки залучення фінансових ресурсів до відтворення основних засобів в Україні	54
3. 2. Визначення стратегії фінансування активів для ТОВ «Межівське»	62
3. 3. Напрями розвитку фінансування основних засобів для ТОВ «Межівське»	67
Висновки до 3 розділу	72
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	85

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення фінансового забезпечення відтворення основних фондів сільськогосподарського підприємства»

Кваліфікаційна робота містить: 84 с., 10 рис., 14 табл., 60 літературних джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження – процес залучення фінансових ресурсів до відтворення основних засобів підприємства ТОВ «Межівське».

Предмет дослідження – теоретико-методичні аспекти фінансування відтворення основних засобів на підприємстві та їх практичне втілення.

Метою роботи є комплексне дослідження фінансових аспектів процесу відтворення основних засобів на сільськогосподарському підприємстві із розробленням ефективної стратегії та системи практичних рекомендацій щодо фінансування їх відновлення.

Методи дослідження – абстрагування, узагальнення, аналізу, синтезу, балансовий, економіко-математичне моделювання, інвестиційний аналіз.

В ході виконання кваліфікаційної роботи магістра було оцінено результативність використання, поточний стан основних засобів ТОВ «Межівське», обсяг та структура фінансових ресурсів, які використовуються для їх забезпечення та відтворення та розроблено напрями покращення їх фінансування. Отримані результати показали, що існуючі проблеми оновлення основних фондів підприємства є типовими для агропідприємств України у період воєнного стану і можуть бути подолані лише частково. Використання сучасних фінансових інструментів на основі типової моделі визначення оптимального обсягу основних засобів для консервативної стратегії фінансування активів є основою ефективного фінансування відновлення основних засобів підприємств агросфери.

Результати рекомендовані до впровадження ТОВ «Межівське» у смт. Межова (Дніпропетровська область, Синельниківський р-н).

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОСНОВНІ ЗАСОБИ, НЕОБОРОТНІ АКТИВИ, ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО, СТРАТЕГІЯ ФІНАНСУВАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

KEYWORDS

FIXED ASSETS, FIXED ASSETS, FINANCING SOURCES, AGRICULTURAL ENTERPRISE, FINANCING STRATEGY, RECOVERY OF FIXED ASSETS

ВСТУП

В сучасних умовах питання залучення фінансових ресурсів для забезпечення відтворення та покращення основних засобів на підприємствах набуває особливої актуальності. Забезпечення підприємств необхідними ресурсами для заміщення та оновлення матеріально-технічної бази є ключовим чинником їхньої стійкості та конкурентоспроможності. Оскільки оновлення основних засобів підприємств потребує значної суми коштів, то необхідним є вибір оптимальної стратегії фінансування та використання. Це є особливо важливим для сільськогосподарських підприємств, оскільки саме вони часто потребують оновлення свого потенціалу та технологій та мають недостатній обсяг вільних фінансових ресурсів.

Проблематика дослідження стосується не лише ефективного використання наявних фінансових ресурсів, але й вдосконалення методів їхнього залучення. Урахування економічних та соціальних викликів, з якими стикаються підприємства, дозволить розробити імовірні шляхи вдосконалення фінансового забезпечення відтворення основних засобів та забезпечити їхню стійкість у довгостроковій перспективі.

Питання фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств вивчалось різними науковцями, зокрема цій темі присвячені праці В. Г. Андрійчук, В. Я. Амбросова, І. А. Бержанір, Т. О. Біляк, Н. В. Валінкевич, А. П. Гайдучького, О. В. Довгаль, М. С. Заціпас, Я. В. Колеснік, О. П. Кірдан, А. С. Кордубан, С. Ю. Кулакова, О. О. Любар, І. М. Пономаренко, Н. В. Смирнова, Н. О. Станіславчук, Є. Шаховалова.

Метою дипломної роботи є комплексне дослідження фінансових аспектів процесу відтворення основних засобів на сільськогосподарському підприємстві із розробленням ефективної стратегії та системи практичних рекомендацій.

Для досягнення цієї мети необхідне послідовне виконання наступних завдань:

– розглянути теоретико-методичні засади залучення фінансових ресурсів до відтворення основних засобів, а саме – сутність та класифікацію основних засобів, джерела їх фінансування і особливості перебігу процесу відтворення, методи оцінки стану та ефективності використання основних засобів;

– проаналізувати результати діяльності та особливості залучення фінансових ресурсів до відтворення основних засобів для ТОВ «Межівське» за період 2020-2022 рр., а саме – здійснити оцінку результатів фінансово-господарської діяльності та фінансового стану ТОВ «Межівське», визначити ефективність використання та джерела фінансування основних засобів підприємства;

– визначити напрями управління залученням фінансових ресурсів до відтворення основних засобів у ТОВ «Межівське», а саме – специфічні риси динаміки залучення фінансових ресурсів до відтворення основних засобів для аграрних підприємств України, обрану стратегію фінансування активів для ТОВ «Межівське» (в тому числі оптимальну величину необоротних активів) і розробити напрями збільшення фінансування основних засобів у рамках визначеної стратегії.

Об'єктом дослідження виступає процес залучення фінансових ресурсів до відтворення основних засобів підприємства ТОВ «Межівське».

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти фінансування відтворення основних засобів на підприємстві та їх практичне втілення.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано методи дослідження, зокрема абстрагування (характеристика теоретичних засад фінансового забезпечення відтворення основних засобів), узагальнення (характеристика методичних засад оцінки ефективності використання та стану основних засобів, формування результатів фінансово-господарської діяльності підприємства), аналізу (аналіз фінансового стану підприємства, аналіз ефективності використання основних засобів, аналіз стану основних засобів, аналіз джерел фінансування основних засобів), синтезу (розробка шляхів удосконалення стану основних засобів підприємства), інвестиційного аналізу

(визначення чистої справжньої вартості та періоду окупності інвестицій в оновлення основних засобів), балансовий (визначення стратегії залучення фінансових ресурсів до процесу відтворення основних засобів), економіко-математичного моделювання (оцінка тенденцій залучення фінансових ресурсів до оновлення основних засобів в Україні). Обробка даних, їхнє табличне та графічне відображення здійснювалось за допомогою такого програмного засобу як MS Excel.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в удосконаленні теоретичних засад фінансового забезпечення оновлення основних засобів сільськогосподарських підприємств в Україні, що полягає у деталізації проблем їх відтворення та шляхів подолання під час дії воєнного стану.

Крім того, у дипломній роботі досліджено та систематизовано:

– існуючі підходи та методи фінансового забезпечення відтворення основних засобів на підприємствах;

– проаналізовано сучасні тенденції та виклики у фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів у контексті змінюваного економічного та технологічного середовища.

Дипломна робота має велике практичне значення для підприємства. Отримані результати дослідження дадуть змогу визначити оптимальні стратегії управління фінансовими ресурсами, пов'язаними з відтворенням основних засобів. При здійсненні аналізу фінансово-економічного стану підприємства, результати роботи є значущими для об'єктивної оцінки поточного стану та визначення стратегій подальшого розвитку. Управлінські задачі також можуть бути вирішені з використанням отриманих рекомендацій і аналізу, що допоможе ефективніше керувати ресурсами та забезпечити стабільність діяльності підприємства.

За результатами дослідження написано розділ у колективній монографії обсягом 0,84 друк. арк.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1 Основні засоби підприємства: зміст поняття та класифікація

Матеріальна база будь-якого економічного агента сформована двома основними компонентами: засобами праці та предметами праці. Разом ці елементи утворюють засоби виробництва. Одним з елементів засобів виробництва є основні засоби, які є підвалиною функціонування підприємства, вони визначають його виробничі можливості, ефективність та стійкість у довгостроковій перспективі.

Згідно з ПСБО № 7 «Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [1].

Основні фонди представляють собою засоби праці, активно взаємодіючі в процесі виробництва (понад 365 днів), охоплюючи більшість виробничих циклів. Ці засоби не лише залишаються сталими у своїй матеріальній формі. Крім того, вони повільно та поступово переносять частину своєї вартості на знову створену вартість у формі нової продукції. Фінансовим інструментом у такому перенесенні виступає амортизація. Основні засоби є частиною майна, що формують саму можливість роботи економічного агента [6].

Відтак, роль основних засобів в економічній системі підприємства є визначальною й вони мають важливий вплив на різні аспекти його діяльності такі як: виробництво та постачання, технологічний процес, амортизація та облік, кредитування та забезпечення тощо.

Роль основних засобів у виробництві та розвитку підприємства важко переоцінити, оскільки для досягнення успіху необхідно їх розвивати,

здійснювати інвестиції, проводити поточний і капітальний ремонт, модернізувати, оновлювати іншим чином. Неможливо уявити виробничу діяльність без основних засобів, і кожен підприємець, який задумав бізнес-ідею, автоматично замислюється про ресурси та засоби, необхідні для її реалізації. Саме тому важливо розглядати основні засоби як стратегічні інструменти в діяльності всіх економічних агентів незалежно від галузевої спрямованості, і їхня вартість визначається не лише фізичною цінністю, але й потенційним внеском у розвиток та конкурентоспроможність підприємства [2, с.10].

Розуміння основного змісту основних засобів виявляється в їхній ролі каталізаторів економічного зростання. Інвестування у нові технології, модернізація, інноваційність та просте оновлення основних засобів загалом обумовлює зростання продуктивності праці виробничого персоналу, сприяє зменшенню виробничих витрат і, нарешті, загальному економічному прогресу.

До складу основних засобів входять [1, п.4]:

– закінчені пристрої, враховуючи їх доповнення, належні прилади та застосунки;

– окремі конструкції, що призначені і виконують самостійні виробничі функції;

– відокремлені комплекси конструктивно з'єднаних елементів однакового або різного призначення з єдиною основою для спільного використання контрольно-вимірювальних приладів, управління та обслуговування;

– інші активи, що за своєю суттю, списанням вартості та функціями можуть бути віднесені до основних засобів та контролюються підприємством.

Якщо якийсь елемент основних засобів є частиною іншого елемента, але вони експлуатуються протягом різного періоду часу, то кожен із них вважається в цілях обліку як окремий об'єкт.

Зазвичай основні засоби поділяють на дві функціонально від'єднані частини: виробничі та невиробничі. До основних засобів не належать такі частини матеріальних активів [8]:

– предмети, період використання яких є меншим ніж один (1) рік, Вартість такого елемента не має значення щодо його обліку;

– предмети, вартість яких до 500 гривень за одиницю (ціна придбання). Величина періоду використання не має значення щодо його обліку.

Протягом значного періоду виробництва, основні засоби активно взаємодіють з виробничим процесом, зберігаючи утіленої речової форми. Їх вартість поступово переноситься на продукцію у міру його використання. Вони оновлюються за із капітальним фінансуванням інвестиційного характеру. До них відносяться машини, обладнання, будівлі, капітальні конструкції, транспорт різних форм та інше.

Така частина основних засобів як невиробничі – це ресурси, які, хоча і не взаємодіють безпосередньо у виробничому процесі, але створюють умови для його забезпечення. До цієї категорії належать житлові споруди, об'єкти соціального та культурного призначення, які не залучені до економічної діяльності та знаходяться на балансі підприємства.

Такий елемент основних засобів як виробничі мають суттєву відмінність від невиробничих. Вони безпосередньо задіяні у технологічному процесі чи обслуговують його інфраструктурно. Це дає підстави кореспондувати їх вартість на вартість продукції, товарів та іншого, що виробляє підприємство. Амортизація при цьому є природнім джерелом фінансування створення нових засобів. Їх антагоніст – невиробничі основні фонди – джерелом фінансування мають прибуток, що відволікає останній від фінансування виконання інших цілей підприємства і переводить додану вартість із процесу виробництва у процес споживання.

В свою чергу, основні засоби є елементом системи необоротних активів. Необоротні активи – це активи компанії, які призначені використовуватися тривалий період часу та не підлягають регулярним операціям купівлі та продажу протягом короткого періоду. Цим вони відрізняються від оборотних активів. Ці активи можуть залишатися на балансі підприємства протягом довгого періоду [13].

До нематеріальних активів входять права власності та інтелектуальна власність (авторське право, патент, інші правочинні активи), які мають тривалу вартість та використовуються для отримання прибутку.

Необоротні активи обліковуються у звіті про фінансовий стан компанії та є важливою частиною її фінансової структури. Ці активи призначені для використання з метою отримання прибутку та вартості довгий період часу, що значно перевищує один рік.

Те, із чого складаються основні засоби, їх частка у матеріальних активах може враховуватись при розрахунках зобов'язань з податку на прибуток, якщо виконуються три умови одночасно [23].

Перша умова: основним призначенням цього об'єкта буде сприяння господарській діяльності. Для більш точного визначення зобов'язань із податку на прибуток [9] невиробничими засобами є матеріальне невиробниче майно, яке не призначене, щоб економічний агент використовував у своїй виробничій, господарській, фінансовій чи інвестиційній діяльності.

Друга умова: об'єкт планується експлуатувати протягом одного операційного циклу або на протязі року (якщо операційний цикл є меншим одного року) з дня встановлення та початку використання. Визначальним фактором є очікуваний термін служби об'єкта, а не його фактичне використання. Навіть якщо об'єкт буде реалізований або ліквідований до використання за призначенням, цей об'єкт не втратить статусу ОЗ.

Повинні застосуватися правила оподаткування для операцій з такими об'єктами, які встановленні й для основних засобів [5].

Як основні засоби не обліковують такі матеріальні цінності, які мають очікуваний строк корисного використання менше ніж рік, їх вважають оборотними активами.

Третя умова: вартість об'єкта понад 20 тис. грн. Кілька моментів мають значення в цьому контексті.

Вартісний критерій має бути застосований, перш за все, враховуючи статус підприємства як платника податку на додану вартість та його потенціал

для оподаткованого ПДВ використання. Це є ключовим у визначенні податкового статусу. Сума 20 000 грн еквівалентна вартості активу, який був придбаний:

– якщо суб'єкт господарювання обліковується у державній податковій інспекції як платник податку на додану вартість і має намір використовувати об'єкт для здійснення оподатковуваних операцій, він не буде об'єктом оподаткування ПДВ.

– якщо підприємство не обліковується у державній податковій інспекції як платник податку на додану вартість або якщо товар купується для використання в необ'єктивних і пільгових угодах, він буде нарахований до ПДВ.

Сума ПДВ враховується шляхом визначення відношення об'єкта, який використовується у операціях, які не підлягають оподаткуванню. Це стосується випадків, коли підприємство є платником ПДВ і купує об'єкт, який буде використовуватися як в оподатковуваних, так і в неоподатковуваних операціях.

Система класифікації основних засобів діє на спеціальному наказі Державного класифікатора України «Класифікація основних фондів». У державному класифікаторі основних фондів, представлено наступні три групи основних засобів (рис. 1. 1) [14, 15].

Класифікація основних засобів є важливим елементом бухгалтерського та фінансового обліку підприємств. Основні засоби можуть бути класифіковані за різними критеріями, такими як призначення, тривалість служби, матеріальна форма та інші. Відповідно до чинної типової класифікації основних фондів, основні фонди класифікуються за функціональним призначенням, галузевою приналежністю, матеріально-технічною базою та натурально-речовим складом тощо.

Основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі, залежно від свого функціонального призначення. Виробничі основні засоби представляють собою технічні устаткування та засоби, призначені для здійснення виробництва товарів або надання різноманітних послуг. Невиробничі – це об'єкти, що не

включені безпосередньо в виробничий процес, але необхідні для нормальної діяльності підприємства (офісне обладнання, транспортні засоби тощо).

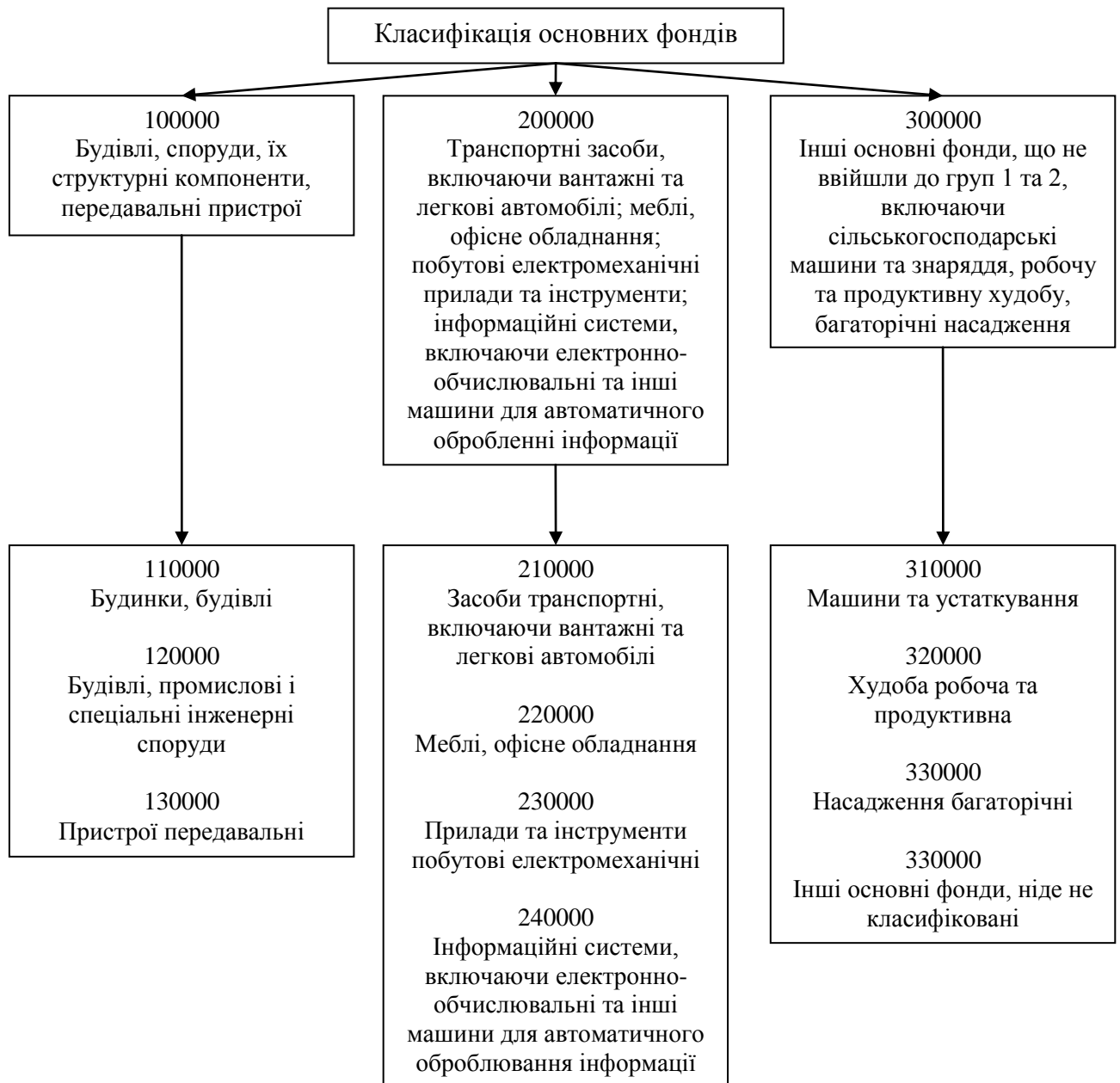

Рис. 1.1. Підстави до класифікації основних фондів

За галузевою ознакою основні засоби поділяються на засоби промислові, будівельні (будівлі, споруди, дороги, мости), сільськогосподарські (трактори, комбайни, інструменти для обробітку ґрунту та збирання врожаю), транспортні (автомобілі, вантажівки, літаки, судна), зв'язку та інші.

Основними засобами за фізично-матеріальним складом є будівлі, споруди, машини, устаткування, передавальні пристрої, інструменти, реманент, інвентар, виробничий і побутовий інвентар, робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження, капітальні витрати на поліпшення земель та інші основні засоби.

За ступенем використання основні засоби поділяються на: діючі, недіючі, та ті, що перебувають у запасі.

Класифікація основних засобів в Податковому Кодексі України відповідає їхній бухгалтерській класифікації у найбільшій мірі. Так, згідно з п.п. 138.3.3 Податкового кодексу України основні засоби та інші необоротні матеріальні активи віднесено до 16 груп. У межах кожної з цих груп ведеться окремий облік матеріальних цінностей з урахуванням їхньої специфіки.

Класифікація основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку – це систематизація та групування основних засобів (матеріальних активів) підприємства відповідно до певних критеріїв або характеристик. Це робиться з метою зручності обліку, аналізу та звітності.

Отже, основні засоби є невід'ємною частиною виробничого процесу підприємства, відіграючи ключову роль у забезпеченні його функціонування та розвитку. Сутність основних засобів полягає у їхньому довгостроковому використанні для виробництва товарів чи надання послуг.

1.2 Фінансові ресурси, що забезпечують відтворення основних засобів

Джерела фінансування відтворення основних засобів є ключовим аспектом стратегічного управління та розвитку будь-якого підприємства. Адже в сучасному бізнес-середовищі забезпечення сталого розвитку підприємства та підтримка його конкурентоспроможності стають завданням важливішим, ніж будь-коли. В контексті постійних змін в економічному середовищі та швидкого технологічного розвитку, здатність забезпечити необхідні ресурси для виробництва та утримання активів стає стратегічно важливою.

Під час створення підприємства початковим етапом є забезпечення необхідної фізичної та технічної бази, що включає придбання та створення основних засобів. Як правило, це робиться за рахунок внесків засновників або шляхом випуску акцій, тобто власний капітал.

Оскільки основні засоби в процесі використання піддаються зносу, підприємство стикається з необхідністю їх відновлення.

Основні засоби, такі як обладнання, машини, транспорт та інфраструктура, є тим рушійним механізмом, який запускає процес виробництва та бере безпосередню участь у процесі створення продукції чи наданні послуг.

Щоб ефективно управляти цими ресурсами та забезпечити їхнє постійне оновлення, підприємство повинно враховувати різні джерела фінансування. Традиційні банківські кредити, інвестиції від акціонерів, облігації та лізингові угоди – це лише кілька із можливих інструментів, які дозволяють залучити необхідний капітал для придбання та підтримки основних засобів.

Сучасні ринкові умови також призводять до появи нових, інноваційних методів фінансування, таких як краудфандинг, венчурні капітали та blockchain-технології. Ці інструменти надають підприємствам можливість звертатися до широкого кола інвесторів та використовувати нові підходи до управління фінансами.

Розрізняють просте та розширене відтворення [3, 17].

Просте відтворення основного засобу полягає у відновленні його в тому ж обсязі, в якому він був зношений та вибув. Це може включати заміну окремих зношених частин основного засобу, його ремонт або придбання нових компонентів для заміни пошкоджених.

Розширене відтворення передбачає не лише відновлення наявних основних фондів, а й їхнє розширення. Це досягається шляхом збільшення кількості наявних основних засобів або покращення їхньої якості, наприклад, придбання більш продуктивних і економічних засобів.

Слід зазначити, що простий спосіб відтворення не здатний поліпшити матеріально-технічну базу підприємств. Використання методу розширеного відтворення основних засобів сприяє швидкому розвитку та підвищенню продуктивності виробництва шляхом активізації процесу відтворення та удосконалення функціонування наявних основних засобів підприємств.

Розширене відтворення може здійснюватися у формі технічного переоснащення, нового будівництва, розширення або реконструкції підприємств, модернізації або придбання обладнання.

Розширене відтворення основних засобів може відбуватися по двох основних шляхах: інтенсивному та екстенсивному. Ці поняття вказують на різні стратегії розвитку та розширення виробництва.

Інтенсивне відтворення означає зосередження на підвищенні продуктивності та ефективності використання наявних ресурсів та основних засобів. Він охоплює:

- вдосконалення технологій та виробничих процесів;
- модернізацію існуючого устаткування та обладнання;
- підвищення кваліфікації працівників та удосконалення управлінських методів;
- зосередження на інноваціях та дослідженнях для вдосконалення продукції.

Екстенсивне відтворення передбачає розширення обсягів виробництва шляхом збільшення кількості основних засобів та виробничих потужностей. Включає в себе:

- придбання нових засобів виробництва та техніки;
- збільшення обсягів виробництва та постачання продукції на ринок;
- використання додаткових ресурсів для забезпечення зростання виробництва.

Обидва шляхи мають свої переваги та недоліки, і вибір між ними може залежати від конкретних умов, стратегій та цілей підприємства. Важливо збалансувати обидва аспекти для досягнення сталого та ефективного розвитку.

У ринкових умовах основним джерелом фінансування розширеного відтворення основних засобів є чистий прибуток, що не був виплачений у вигляді дивідендів засновникам. У разі недостатності власного капіталу платоспроможні підприємства можуть залучати довгострокові банківські кредити або кошти від емісії цінних паперів (акцій та облігацій). Крім того, цільове фінансування також може бути джерелом фінансування розширеного відтворення основних засобів.

Фінансові ресурси для простого та розширеного відтворення основних засобів включають власні ресурси, позикові та залучені кошти, а також цільові надходження та благодійні внески [4].

До власних джерел включають дохід від основної та іншої діяльності, фінансову та інвестиційну діяльність, дохід від позареалізаційних операцій, відрахування на амортизацію та виручку від продажу основних засобів, які більше не використовуються. Індексація є специфічним джерелом фінансування відтворення основних фондів, яке не потребує капіталовкладень. Позичені кошти – це кошти, отримані за рахунок кредитів банків та інших фінансових установ, а також шляхом випуску акцій та облігацій підприємством.

Фінансування відтворення основних фондів переважно реалізується через амортизаційні відрахування та частково за рахунок прибутку. Зазначені кошти можуть бути використані підприємствами для обох видів відтворення основних засобів – як простого, так і розширеного. Просте відтворення основних засобів частково фінансується за рахунок амортизаційних відрахувань.

Але якщо підприємство не потребує заміни існуючих основних фондів, вони все одно можуть бути використані для розширеного відтворення. Запровадження прискореної амортизації дозволяє здійснювати значні амортизаційні відрахування, які потім можна використовувати для придбання додаткових основних фондів.

Амортизація – це фінансовий механізм, який відображає витрати на знос та старіння активів у бухгалтерському обліку підприємства. Враховуючи, що основні засоби втрачають свою вартість протягом часу, амортизація дозволяє

розподілити ці витрати на період їхньої експлуатації. Цей процес є важливою складовою фінансового управління, яка впливає на прибутковість, фінансовий стан та точність звітності підприємства [16].

Амортизація дозволяє підприємствам адекватно враховувати знос їхніх основних засобів, враховуючи технічні та економічні аспекти їхньої експлуатації. Це стає ключовим елементом стратегічного управління активами та визначає точність фінансових звітів. Правильно налагоджений процес амортизації відображає не лише фінансовий стан, але й допомагає підприємству планувати обслуговування та заміну активів для забезпечення безперебійного виробництва та конкурентоспроможності [24].

Існують кілька методів нарахування амортизації, і вибір конкретного методу може залежати від виду активу, його терміну служби та бухгалтерських стандартів. До таких методів можна віднести [3, 18]: прямолінійний; прискореного зменшення залишкової вартості; зменшення залишкової вартості; кумулятивний; виробничий.

У ринковій економіці підприємства, як правило, не накопичують амортизацію в спеціальному амортизаційному фонді для конкретної мети оновлення, а здійснюють просте та розширене відтворення за потреби необхідності, використовуючи наявні внутрішні або зовнішні джерела фінансування. Однак підприємство може запровадити у своїй практиці ділення грошових надходжень за формою відновлення нематеріальних активів. В економічній літературі виділяють наступні три форми його відтворення [12]:

– створення ремонтного фонду, для підтримки основних фондів у дієздатному положенні, не змінюючи без зміни їхньої першочерговості;

– застарілі основні фонди замінюють на нові. Джерелом для цієї форми є амортизаційні відрахування та надходження від продажів зношуваних основних засобів;

– виконання завдань розширеного відтворення, яке було здійснено шляхом модернізації та технічного переоснащення виробництва, за рахунок прибутку підприємства, амортизаційних відрахувань, позикових коштів.

Альтернативним джерелом реорганізації коштів на оновлення основних фондів може бути «пул» підприємства, який повинен містити в собі не тільки нерозділені прибутки та знос, але й кошти, які зекономлені підприємством завдяки податковим пільгам та участі в різних вітчизняних заходах на підтримку господарських програм.

Основною передумовою використання нерозподіленого прибутку як джерела відтворення основних засобів є прибуткова діяльність підприємства. Крім того, реінвестування прибутку має бути узгоджене із засновником підприємства, який має право приймати альтернативні рішення щодо виплати дивідендів, що унеможлиблює відтворення основних засобів за рахунок цього ресурсу.

Прибутку має бути достатньо для оновлення критичної матеріально-технічної бази. В умовах стрімкої інфляції є недоцільним створювати фонд накопичення для створення сталих коштів, які є першочерговими для оновлення нематеріальних активів.

Якщо прибутку підприємства недостатньо для покриття втрат, тісто поєднанні із процесом добору необхідних основних засобів, бажаний результат від амортизації також є досить недалекоглядний, тому необхідно проводити заходи формування коштів за допомогою залучених ресурсів. Такий висновок можна обґрунтувати важливістю часу в існуванні компанії, адже чим довше компанія очікує сприятливі мови для оновлення нематеріальних активів (тобто накопичення необхідних коштів), тим є високою вірогідність того, що ринкова кон'юнктура зміниться, конкуренти впровадять нові технології, а інфляція зросте [19].

Кошти акціонерів використовуються як джерело фінансової підтримки для відтворення основних засобів, коли збільшується капітал або планується розширення бізнесу. На етапі створення підприємства кошти акціонерів спершу вкладають в придбання активів. Господарський кодекс України та Закон України «Про акціонерні товариства» передбачають, що інвестиції при створенні колективного підприємства можуть здійснюватися лише в грошовій

формі [20]. Таким чином, рішення про першочергову закупівлю основних засобів приймаються колегіально власниками підприємства.

З метою забезпечення фінансовими ресурсами процесу формування основних фондів, підприємства можуть вдаватися до таких заходів, як залучення пайових внесків від трудового колективу. Цей метод є способом мотивації працівників, оскільки їхня інтерес у результатах діяльності підприємства може підвищити продуктивність праці, а також способом забезпечення необхідного грошового ресурсу для оновлення основних фондів. Застосування цього грошового ресурсу в Україні є не дуже поширеним.

Може бути здійснена додаткова емісія акцій для отримання фінансового ресурсу, яка має за ціль оновлення основних фондів. Для цього необхідно розширити статутний капітал компанії, а у випадку публічного акціонерного товариства – збільшити кількість учасників. Компанія також може випустити облігації, які не впливають на розмір статутного капіталу і можуть забезпечити достатню кількість коштів для відтворення основних засобів.

Фінансові потоки від надання в оренду різних нематеріальних активів або реалізації капіталу підприємства також слугують додатковим джерелом фінансування для оновлення застарілих основних фондів. Недоліком таких операцій є те, що компанія повинна сплатити податки з продажу або оренди таких основних засобів. Вживані основні засоби часто оцінюються нижче ринкової вартості. Тому цей інструмент фінансування можна розглядати лише як додаткове джерело.

Зовнішнє фінансування має вагоме значення в оновленні основних засобів. Іноземні інвестиції є однією з провідних форм зовнішніх джерел. Драган І. В. вважає, що перевагами прямих іноземних інвестицій для приймаючої країни є [21]:

- можливість росту виробництва та ресурсної бази;
- ознайомлення та залучення до управлінського досвіду та сучасних технологій розвинутих країн світу;

- введення щойно закупленого обладнання та новітніх технологій для забезпечення позитивного росту праці та отримання бажаного результату від виробництва продукції;

- стимулювання процесу щодо здійснення заходів поліпшення вітчизняної науки та дослідів;

- заохочення до конкуренції, що впливає на якість продукції;

- зростання попиту та цін на українські виробничі ресурси;

- збільшення податкових надходжень від спільних підприємств.

Таким чином, фінансова суть поновлення основних фондів розглядається з різних перспектив, включаючи власні ресурси компанії, надання позик банків, державну підтримку, інвестиції та інші джерела. Застосування різних прийомів щодо забезпечення фінансовим ресурсом оновлення основних фондів може залежати від економічних умов, місії компанії та доступності ресурсів. Ефективне управління цими джерелами дозволяє забезпечити стабільність інвестиційного процесу та підтримати розвиток виробничих потужностей підприємства.

1.3 Методичне забезпечення оцінки ефективності використання та відтворення основних засобів

Систематичне гарантування оцінки результативності залучення фінансового ресурсу для оновлення основних засобів є важливим інструментом для підприємств, спрямованим на досягнення місії компанії та оптимізації використання ресурсів. Оцінка ефективності допомагає визначити, наскільки добре підприємство використовує свої основні засоби та як ефективно відтворює їхню вартість.

У світовій практиці визначення вартості об'єктів оцінки часто ґрунтується на трьох основних методах [7]:

- метод капіталізації доходу. Цей метод базується на доходах, які може забезпечити об'єкт оцінки, враховує очікуваний прибуток, віддаленість ринку

збуту. Він широко використовується для комерційної нерухомості, де вартість визначається шляхом капіталізації чистого доходу, отриманого від об'єкта. Цей метод дозволяє враховувати дохідність інвестиції;

– метод порівняння аналогів продажу. Цей метод використовує ціни на схожі об'єкти, що були продані на ринку, для визначення вартості оцінюваного об'єкта. Він часто використовується для оцінки нерухомості та інших активів, які можуть бути порівняні з аналогічними транзакціями. Різновидом цього методу є оцінка на основі одиниць порівняння та використання регресійного аналізу з коригуванням на основі співвідношення доходу до ціни продажу;

– метод витрат. Цей метод базується на витратах, потрібних для відтворення або відновлення об'єкта на поточний час. Враховує витрати на будівництво чи придбання нового об'єкта, а також амортизацію. Використовується для оцінки нових або відновлюваних активів.

Ці методи мають як переваги, так і обмеження, тож їхнє використання може залежати від конкретної ситуації оцінки. Комбінація різних методів або застосування додаткових підходів може сприяти отриманню більш точної та об'єктивної оцінки вартості об'єктів.

Фінансовий стан підприємства – це комплексна ознака того, яке саме фінансове положення має підприємство та наскільки воно здатне забезпечити свою діяльність, реалізовувати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання та генерувати прибуток у майбутньому. Це важливий аспект управління підприємством, який містить у собі низку ознак для визначення рейтингу фінансової стійкості та вигідності.

Здійснення аналізу фінансового стану підприємства – це відображення результатів фондової діяльності організації, задля з'ясування її поточного стану, виявлення ключових проблем та можливостей, а також розробки стратегій для покращення фінансової ефективності та стійкості. Аналіз фінансового стану допомагає керівництву та зацікавленим сторонам отримати об'єктивне уявлення про фінансове здоров'я підприємства, приймати обґрунтовані рішення та розробляти стратегії розвитку. Він включає в себе

аналіз фінансових звітів, розрахунок різних показників та порівняння з показниками попередніх періодів або з показниками аналогічних підприємств.

При проведенні аналізу фінансового стану, здійснюються заходи із підведення підсумків фінансової діяльності компанії та результативності вжитку його нематеріальних фондів. Ця процедура передбачає такі дії як збір та аналіз фінансових даних, оцінювання забезпечення фінансового ресурсу, розгляд оновлення основних фондів, обчислення різних показників які пов'язують основні засоби та фінансовий стан, формування рекомендацій і стратегій.

Отже, організований аналіз фінансового становища та здійснення заходів щодо оновлення основних фондів компанії передбачає системний та упорядкований підхід до підведення підсумків фінансової роботи, керування їхніми грошовими активами, заради досягнення стратегічного шляху і збільшення від ефективної роботи компанії.

Аналіз ліквідності підприємства – це хід оцінки спроможності організації забезпечити достатню кількість грошових ресурсів для вирішення своїх поточних та фінансових зобов'язань. Цей аналіз важливий для визначення фінансової стійкості підприємства. Ліквідність міцно поєднана з оцінкою становища активів через деякі ключові аспекти:

- аналіз ліквідності дозволяє визначити, наскільки швидко підприємство може перетворити свої активи, включаючи основні засоби, у готівку для здійснення платежів. Це важливо при вирішенні фінансових зобов'язань та забезпеченні сталої діяльності;

- ліквідність визначає можливість виділення коштів на ремонт, модернізацію та підтримку основних засобів. Підприємство з хорошою ліквідністю може швидше реагувати на потреби у витратах на обслуговування та покращення активів;

- ліквідність впливає на оптимізацію структури активів підприємства. Забезпечення належного балансу між ліквідністю та інвестиціями в основні засоби допомагає уникнути непродуктивного затримання грошових ресурсів.

Здійснення аналізу фінансового становища та застосування основних фондів компанії відображено на рис. 1.2.

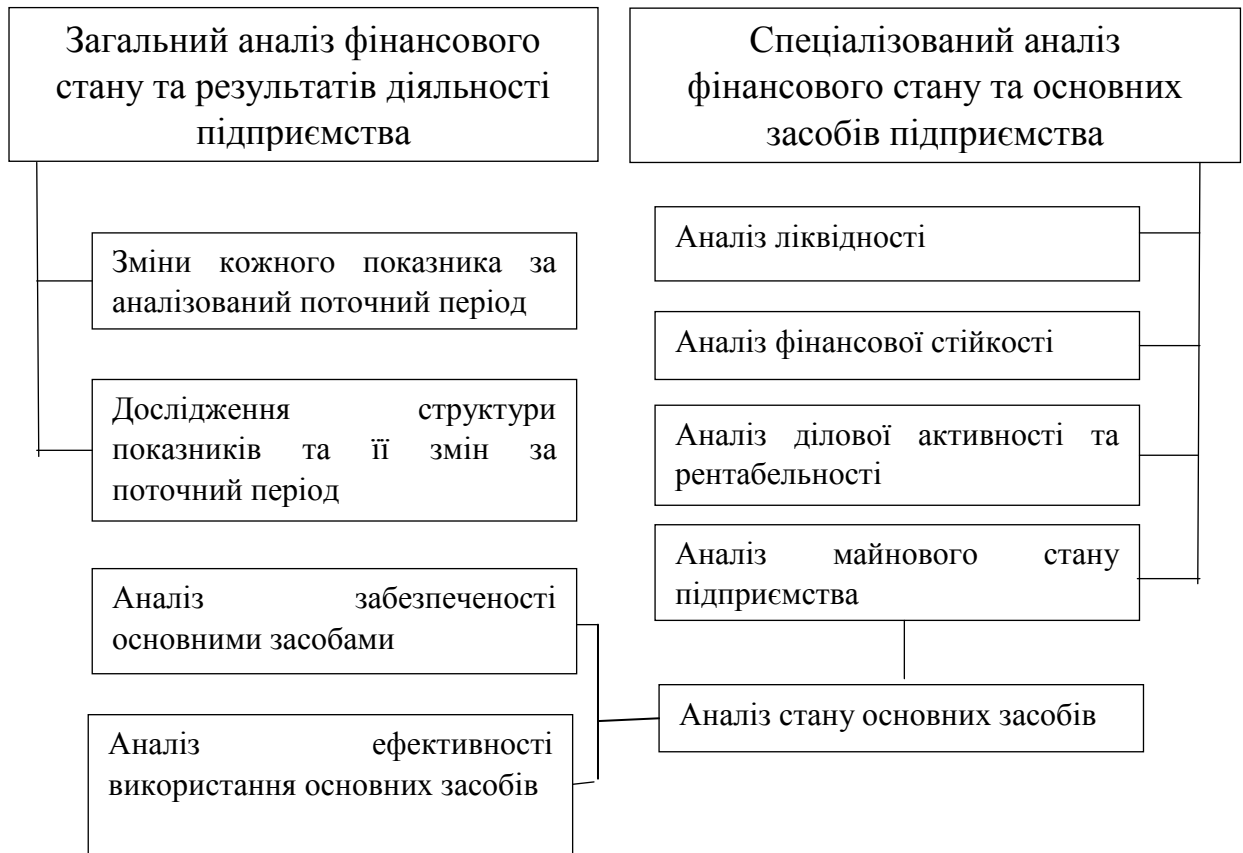

Рис. 1.2. Алгоритм здійснення аналізу відповідно до теми дипломної роботи

Аналіз ділової активності орієнтується на оцінку використання ресурсного потенціалу компанії з метою максимізації їхнього валового доходу та мінімізації витрат. Він містить оцінку ефективності управління запасами, оборотним капіталом, виробничими потужностями та іншими активами.

Рентабельність відображає дохідність підприємства і є ключовим показником його фінансового успіху. Це відношення між прибутком та витратами, яке визначає, наскільки ефективно підприємство генерує прибуток з вкладених ресурсів.

Структура активів і пасивів відображає те, як підприємство фінансує свою діяльність та вкладає свої ресурси. Аналіз цих структур допомагає

оцінити фінансовий стан підприємства, його здатність до вирішення фінансових зобов'язань та розуміння ризиків та можливостей.

Задля здійснення оновлення основних фондів важливим є аналіз їхнього використання та застосовування, що в свою чергу є вагомим фактором росту ефективності господарської діяльності. Результати дійового оновлення та вжитку основних засобів можна поділити на наступні три категорії [22]:

- належне забезпечення нематеріальними активами компанії;
- становище основних фондів;
- ефективний вжиток основних засобів.

Серед показників, що характеризують оснащеність підприємств основними засобами, можна віднести фондомісткість, фондоозброєність та коефіцієнт реальної вартості основних виробничих фондів, що перебувають у власності підприємства.

Фондомісткість – це зворотна величина до фондівіддачі, показник, який дає потенціал до визначення оцінка стану основних засобів одиницю гривні продукції, яка виготовлена підприємством. Цей показник формулює, що потрібно компанії, щоб забезпечити їх необхідними основними засобами. За нормальної роботи підприємства фондомісткість повинна мати динаміку до зменшення, а фондівіддача – до збільшення.

Показник фондоозброєності праці відображає ефективне використання основних виробничих засобів на підприємстві у виробничих процесах. Цей показник розраховують як відношення основних засобів до чисельності працівників. Фондоозброєність праці є важливим показником для визначення конкурентоспроможності та продуктивності підприємства. Висока фондоозброєність сприяє покращенню умов праці та підвищенню результативності працівників.

Коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів визначається діленням фактичної вартості основних засобів (на певний момент часу) на загальну вартість активів (майна) підприємства. Цей коефіцієнт вказує на

зменшення вартості основних засобів в результаті фізичного зношування та морального старіння.

Здійснення оцінки стану нематеріальних активів (основних фондів) забезпечуються наступними показниками: коефіцієнт спрацьовування, коефіцієнт дієздатності, коефіцієнт відтворення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт прироста, частина основних фондів у активах компанії.

Існують наступні показники, що характеризують ефективність використання основних засобів: фондвіддача, рентабельність основних засобів та прибуток на одну гривню основних засобів. Найпоширенішим показником ефективності використання основних засобів є фондвіддача.

Методичне забезпечення також повинно включати оцінку ризиків, поєднаним з належним ефективним виконанням та оновленням основних фондів. Це допоможе розпізнати можливі проблеми та приймати заходи для їхнього уникнення чи зменшення впливу. Визначення стратегій оптимізації вартості дозволяє підприємству максимізувати ефективність використання та відтворення основних засобів, зменшуючи зайві витрати та збільшуючи вартість активів. Врахування сучасних технологій та інновацій у методичному забезпеченні допомагає підприємствам впроваджувати ефективні та передові підходи до використання та відтворення основних засобів. Встановлення системи моніторингу та звітності дозволяє стежити за результатами та вносити необхідні корективи для покращення ефективності використання та відтворення основних засобів.

Процес оцінки основних засобів є важливим етапом у фінансовому управлінні підприємством. Оцінка дозволяє визначити реальну вартість активів та відображає їхню значущість для фінансового стану компанії.

Більшість сільськогосподарських підприємств використовують однакові принципи оцінки основних фондів. Однак, у випадку часткової ліквідації об'єкта основних засобів, проведення капітального ремонту, вдосконалення технічних можливостей через інвестиції або переоцінку самого майна, первісна вартість основних засобів може зазнати змін.

Основні засоби надходять до суб'єкта господарювання або в результаті капітальних інвестицій (нове будівництво та придбання), або за розпорядженням відомства. Перший сценарій передбачає збільшення загального обсягу основних засобів в країні, тоді як у другому сценарії відбувається внутрішній оборот основних засобів. Нові основні засоби купуються в результаті капітальних інвестицій, тоді як старі або частково зношені чи використані основні фонди надходять від інших підприємств. Передача основних засобів для перерозподілу між підприємствами, як правило, здійснюється безоплатно.

Облік операцій з основними засобами здійснюється централізовано в бухгалтерії підприємства за інвентарними класифікаційними групами. Інвентарний об'єкт – це закінчений пристрій, предмет або комплекс предметів, який включає всі пристосування й приладдя, що належать до цього об'єкта.

Отже, використання різних методик дозволить отримати об'єктивні результати та рекомендації щодо оптимізації виробничого процесу та використання ресурсів підприємства.

Висновки до 1 розділу

1. Основні засоби є необхідними для забезпечення виробничих та операційних процесів, і їхнє правильне управління визначає успішність фінансової стратегії підприємства. Класифікація основних засобів, в залежності від їхнього призначення та технічних характеристик, дає змогу зрозуміти різноманітність цих активів та їхню роль у функціонуванні підприємства та оптимізувати стратегію управління активами, мінімізувати ризики зносу та старіння, а також підтримувати стійкість та ефективність виробничих процесів.

2. Джерела фінансування відтворення основних засобів включають в себе різноманітні методи та засоби залучення коштів для покриття витрат на поновлення та розширення основних активів підприємства. Це може бути внутрішнє фінансування шляхом накопичених прибутків, зовнішні джерела,

такі як банківські кредити, емісія облігацій, або екстерна джерела у вигляді інвестицій від сторонніх інвесторів та державних програм. Визначаючи оптимальні стратегії залучення капіталу, підприємства можуть забезпечити постійну актуалізацію та модернізацію своїх активів, що є ключовим чинником для забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку. Правильний вибір джерел фінансування допомагає підприємствам не лише забезпечити фінансовий капітал для відтворення основних засобів, але й максимізувати ефективність використання цих ресурсів. Впровадження новітніх методів фінансування може допомогти привертати широкий коло інвесторів та створювати нові можливості для розвитку.

3. Розглядаючи систематичне та методичне забезпечення оцінки результативності використання та відтворення основних засобів, можна визначити, що цей процес є важливим етапом фінансового управління підприємством. Використання показників ефективності, стратегій відтворення та аналізу фінансових параметрів стає основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Розвиток та адаптація методів оцінки до сучасних реалій ринку є ключовим завданням для підприємств.

РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «МЕЖІВСЬКЕ»

2.1 Результати фінансово-господарської діяльності підприємства

На базі колгоспу ім. Фрунзе організовано колективне сільськогосподарське підприємство «Фрунзе» згідно з протоколом загальних зборів уповноважених членів колгоспу від 05.03.1994 №2 та розпорядження Представника Президента України Межівської районної державної адміністрації від 04.04.1994 №147.

Правонаступником колективного сільськогосподарського підприємства «Фрунзе» є товариство з обмеженою відповідальністю «Фрунзе». Підстава: Указ Президента України від 03.12.1999 №1529/99 «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки». Державна реєстрація проведена 27.04.2000 під номером 04052301 згідно з журналом обліку суб'єктів підприємницької діяльності юридичних осіб Межівської районної державної адміністрації, яке перейменоване у 22.06.2015 р. згідно з наказом №2/3 від 22.06.2015 р. у товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське».

ТОВ «Межівське» зареєстроване за юридичною адресою Дніпропетровська обл., Синельниківський р-н, селище міського типу Межова, вул. Соборна, 50. Розмір статутного капіталу складає 7 500,00 грн.

Структура управління підприємства є типовою для малого бізнесу, який не має функціонального поділу. Всі важливі управлінські рішення приймає директор товариства Захар Колот. Головний бухгалтер Людмила Шеремет відповідає за підготовку та реалізацію фінансових рішень.

Форма власності ТОВ «Межівське» – недержавна. Організаційно-правова форма – товариство з обмеженою відповідальністю. Види діяльності (рис. 2. 1):

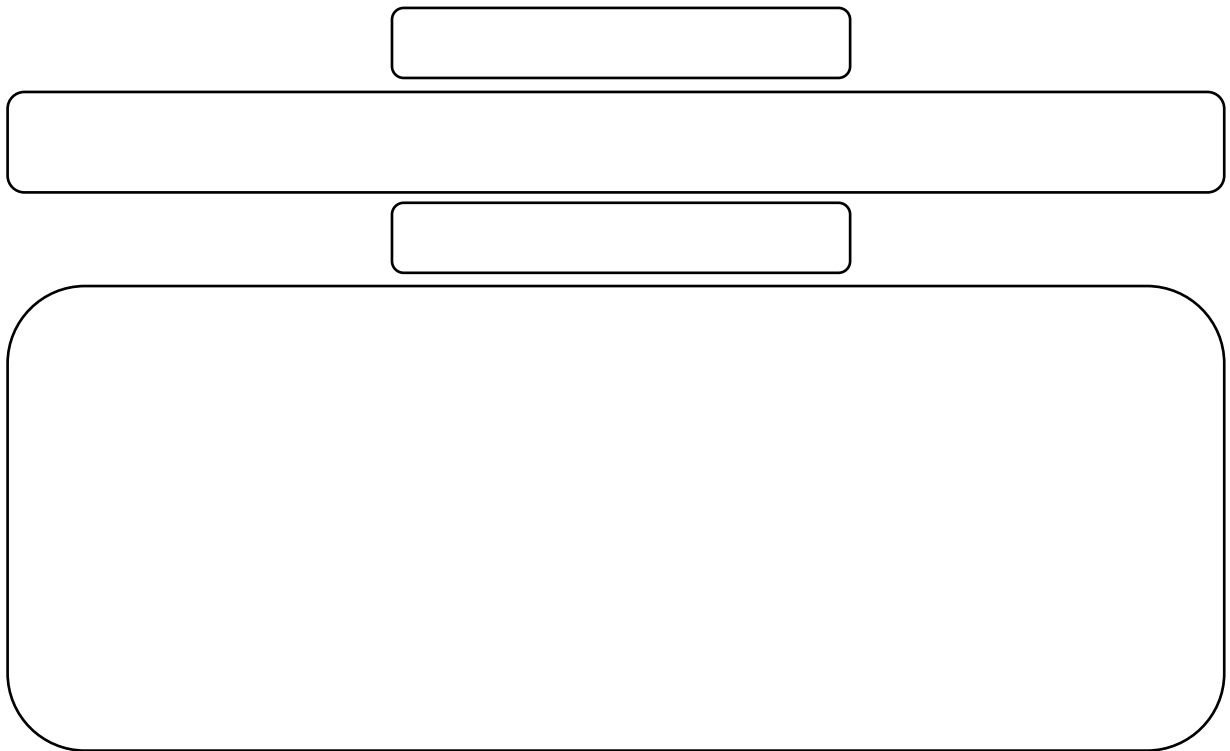

Рис. 2.1. Види діяльності ТОВ «Межівське»

Результати діяльності ТОВ «Межівське» детально описано в публічно доступній фінансовій звітності, яка й стала інформаційною базою для написання цієї дипломної роботи. Вихідні дані представлені у Додатках.

Структура обсягів виробництва наведена в таблиці 2. 1.

Таблиця 2. 1

Структура обсягів виробництва ТОВ «Межівське» у 2020-2022 роках

Вид продукції	2020		2021		2022		Відношення 2022 до 2020 (%)
	ц	%	ц	%	ц	%	
Пшениця озима	43 174,00	68,81	54 905,00	65,28	31 010,00	49,59	72,07
Ячмінь ярий	3 385,50	5,40	4 412,50	5,25	2 401,50	3,84	71,18
Соняшник	12 818,50	20,43	24 789,00	29,47	21 085,00	33,72	165,05
Кольза (ріпак ярий)	3 364,30	5,36	-	-	-	-	-
Ріпак озимий	-	-	-	-	8 033,00	12,85	-
Всього по рослинництву	62 742,30	100,00	84 106,50	100,00	62 529,50	100,00	100,00

Згідно з наведеними даними, можна сказати наступне. Пшениця озима складає найбільшу частку у структурі обсягів виробництва товариства (49,6% у 2022 році); соняшник складає 33,7%. Спостерігається динаміка суттєвого зменшення показників. Обсяг виробництва пшениці озимої у 2022 році, у порівнянні з 2020 роком, зменшився на 28%, а ячмінь ярий на 29%.

Показник соняшнику має гарну тенденцію до збільшення. У 2021 році валовий збір соняшнику збільшився у 2 рази. У порівнянні з 2020 роком, зріс на 65%.

У 2020 році підприємство вирощувало ріпак ярий, але у 2022 році його замінили на ріпак озимий. Він є стійким до холоду і посухи, має вищий рівень урожайності та вмісту олії, у порівнянні з кользою [36]. Це було вдалим рішенням підприємства, адже ріпак озимий займає більшу частку в обсягах виробництва рослинництва.

На основі наданих даних можна зробити висновок про суттєві зміни у структурі продукції підприємства протягом зазначеного періоду. На перший погляд, пшениця озима й соняшник зберігають своє провідне положення, проте варто звернути увагу на тенденції зменшення виробництва пшениці озимої та ячменю ярого.

Динаміка основних результатів діяльності підприємства представлена у таблиці 2. 2.

Таблиця 2. 2

Динаміка основних фінансових показників підприємства

Показники	2020	2021	2022	2020/2019	2021/2019	2022/2019
	тис. грн	тис. грн	тис. грн	%	%	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	40284,0	51675,0	48517,0	127,5	163,6	153,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	37064,0	31780,0	38481,0	129,2	110,8	134,1
Чистий прибуток	1085,0	16984,0	5969,0	430,6	6739,7	2368,7
Капітал	42218,0	54061,5	62069,0	125,9	128,1	185,2

Динаміка загальної виручки від реалізації продукції не є досить стабільною, хоча й позитивною. Чистий прибуток має найбільші коливання показника, у 2020 році він становив 1 085 тис. грн, коли у 2021 році – 16 984 тис. грн, але у 2022 році чистий прибуток дорівнює 5 969 тис. грн. Такий великий показник чистого прибутку у 2021 році зумовлений гарним врожаєм соняшнику, а також великою ціною за його продаж.

Хоч ефективність обороту зростає, як і рентабельність основної діяльності, проте збільшення коефіцієнта капіталомісткості продукції є не досить хорошим фактором. Це говорить про необхідність підприємства в інвестуванні основних засобів.

Підприємство має досить суперечливу ситуацію фінансового становища, де наявні як позитивні, так і негативні тенденції. З одного боку, збільшення ефективності обороту і рентабельності свідчить про здатність підприємства до успішної роботи та генерування прибутку. Однак, з іншого боку, зростання коефіцієнта капіталомісткості продукції свідчить про необхідність підприємства в інвестуванні в основні засоби та модернізацію виробничих потужностей для підтримки позитивних тенденцій його діяльності.

Для підприємства важливо знайти баланс між збільшенням ефективності та рентабельності й оптимізацією витрат на капіталовкладення. Інвестиції в основні засоби можуть стати стратегічним кроком для підприємства, що сприятиме поліпшенню виробничих процесів, збільшенню продуктивності та конкурентоспроможності на ринку.

Земельні угіддя – це ділянки землі, які використовуються для сільськогосподарської діяльності, такої як обробка, вирощування рослин, утримання тварин або будівництво сільськогосподарських споруд. Земельні угіддя можуть включати різноманітні категорії ґрунтів, такі як орний ґрунт, луки, пасовища тощо, і вони можуть бути використані для різних сільськогосподарських цілей в залежності від їх придатності та ресурсів підприємства. Земельні угіддя є важливим ресурсом для сільськогосподарських підприємств, оскільки вони є основою для виробництва сільськогосподарської

продукції. Динаміка складу та забезпеченості земельними угіддями ТОВ «Межівське» представлена у таблиці 2. 3.

Таблиця 2. 3

Динаміка складу та забезпеченості земельними угіддями ТОВ «Межівське»

	2019	2020	2021	2022	Відношення 2022 у % до 2019
Площа с.-г. угідь, га	2 450,21	2 474,21	2 480,11	2 488,10	101,55
Площа ріллі, га	2 450,21	2 474,21	2 480,11	2 488,10	101,55
Посівна площа, га	2 370,00	2 435,00	2 311,00	2 343,00	98,86
Рівень розораності земель, %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ступінь освоєння земель для с.-г. виробництва, %	96,73	98,42	93,18	94,17	97,36
Приходиться на 1 робітника, га:					
- с/г угідь	42,25	46,68	49,60	52,94	125,31
- ріллі	42,25	46,68	49,60	52,94	125,31

Площа сільськогосподарських угідь повністю використовується під рілля. У порівнянні з 2019 роком, площа угідь та площа ріллі збільшились на 1,5%. Ступінь освоєння земель у 2019 році становить 96,7%, у 2022 – 94,1%. У 2019 році на 1 робітника приходиться 42,2 га, тоді як у 2022 році – майже 53 га.

Фінансовий аналіз підприємства вказує на потребу в інвестиціях у основні засоби для підвищення конкурентоспроможності, тоді як управління земельними ресурсами вимагає оптимізації для ефективного використання площі та підтримання ступеня освоєння земель.

2.2 Оцінка фінансового стану підприємства

Оцінка фінансового стану підприємства – це процес аналізу та визначення фінансової стійкості, ефективності та загального здоров'я підприємства на основі його фінансових звітів та інших фінансових показників. Цей процес містить детальний розгляд фінансових засобів, зобов'язань,

прибутку, ліквідності та інших ключових показників, що дозволяють зрозуміти фінансову спроможність підприємства [27].

Оцінка фінансового стану може бути важливим інструментом для різних зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори, менеджмент підприємства та інші. Вона допомагає визначити, наскільки підприємство ефективно використовує свої ресурси, як воно впоралося зі зобов'язаннями, його здатність генерувати прибуток та ступінь ризику, пов'язаного з його фінансовою діяльністю.

Оцінка фінансового стану враховує такі аспекти, як:

Ліквідність – здатність підприємства виконати свої платежі та зобов'язання у визначений термін без втрати вартості активів.

Рентабельність – ефективність використання ресурсів та генерація прибутку.

Стабільність фінансового розвитку – здатність підприємства пристосовуватися до змін в економічному середовищі.

Забезпеченість капіталом – відношення власних та залучених коштів, що вказує на ступінь фінансової незалежності.

Ефективність управління оборотним та необоротним капіталом – оптимізація обігу фінансових ресурсів.

Оцінка стану забезпечення коштами підприємства є важливою для прийняття організаційних висновків та рішень, прогнозування фінансової становища та визначення стратегій розвитку підприємства. Цей аналіз допомагає визначити позитивні та негативні наслідки в роботі підприємства, а також надає інформацію для ухвалення рішень з метою збільшення ефективності та управління потенційними ризиками.

Горизонтальний аналіз активів – це метод фінансового аналізу, який використовується для порівняння складових активів підприємства протягом певного періоду часу, зазвичай між різними роками. Під час горизонтального аналізу активів кожен показник активів, такий як грошові кошти, запаси, основні засоби тощо, порівнюється відносно базового року або періоду. Це

дозволяє виявити зміни у структурі та розміщенні активів протягом часу та визначити тенденції в їх розвитку. Горизонтальний аналіз активів допомагає аналізувати та розуміти зміни в активах компанії, виявляти тенденції їх розвитку та приймати відповідні управлінські рішення. Горизонтальний аналіз активу балансу ТОВ «Межівське» наведений у таблиці 2. 4.

Таблиця 2. 4

Горизонтальний аналіз активу балансу ТОВ «Межівське» у 2022 році, тис. грн

Активи	Код рядка	На початок року	На кінець року	Абсолютний приріст	Темп приросту, %
I. Необоротні активи	1000				
Основні засоби:	1010	11276,00	18693,00	7417,00	65,78
первісна вартість	1011	18017,00	27663,00	9646,00	53,54
знос	1012	(6741,00)	(8970,00)	-2229,00	33,07
Довгострокові біологічні активи	1020	336,00	240,00	-96,00	-28,57
Усього за розділом I	1095	11612,00	18933,00	7321,00	63,05
II. Оборотні активи					
Запаси	1100	30974,00	31428,00	454,00	1,47
виробничі запаси	1101	8626,00	7408,00	-1218,00	-14,12
незавершене виробництво	1102	6278,00	6418,00	140,00	2,23
готова продукція	1103	16070,00	17602,00	1532,00	9,53
Поточні біологічні активи	1110	35,00	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8087,00	5774,00	-2313,00	-28,60
Гроші та їх еквіваленти	1165	200,00	1070,00	870,00	435,00
рахунки в банках	1167	200,00	1070,00	870,00	435,00
Усього за розділом II	1195	39296,00	38272,00	-1024,00	-2,61
III. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	-	-
Баланс	1300	50908,00	57205,00	6297,00	12,37

Протягом 2022 року первісна вартість основних засобів збільшилась на 9 646 тис. грн. Довгострокові біологічні активи зменшились на 96 тис. грн. Залишкова вартість основних засобів збільшилась на 7 321 тис. грн (на 63%).

Вертикальний аналіз активів – це метод фінансового аналізу, що використовується для визначення структури активів підприємства у відсотковому співвідношенні до її загальних активів. Під час вертикального аналізу активів кожна складова активу, така як грошові кошти, запаси, основні

засоби тощо, порівнюється з величиною загальних активів підприємства. Цей аналіз допомагає визначити, яку частку загальних активів становить кожен окремий вид активу.

Вертикальний аналіз балансу активів наведений у таблиці 2. 5.

Таблиця 2. 5

Вертикальний аналіз активу балансу ТОВ «Межівське» у 2022 році, тис. грн

Активи	Код рядка	На початок року	На кінець року	Абсолютний приріст
I. Необоротні активи	1000			
Основні засоби:	1010	22,15	32,68	10,53
первісна вартість	1011	35,39	48,36	12,97
знос	1012	13,24	15,68	2,44
Довгострокові біологічні активи	1020	0,66	0,42	-0,24
Усього за розділом I	1095	22,81	33,10	10,29
II. Оборотні активи				0,00
Запаси	1100	60,84	54,94	-5,90
виробничі запаси	1101	27,85	23,57	-4,28
незавершене виробництво	1102	20,27	20,42	0,15
готова продукція	1103	51,88	56,01	4,13
Поточні біологічні активи	1110	0,07	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	15,89	10,09	-5,79
Гроші та їх еквіваленти	1165	0,39	1,87	1,48
рахунки в банках	1167	100,00	100,00	0,00
Усього за розділом II	1195	77,19	66,90	-10,29
III. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	-
Баланс	1300	100,00	100,00	0,00

У структурі активів превалюють запаси та основні фонди. Питома вага запасів знизилась з 61% до 55, проте питома вага основних засобів навпаки зросла з 22% до 33. Дебіторська заборгованість зменшилась на 6%.

Динаміка структури активів відображає зміни у складі та розподілі активів у балансі підприємства протягом певного періоду часу. Вона визначає, які види активів (наприклад, грошові кошти, запаси, основні фонди тощо) складають основу активної частини балансу підприємства та як змінюється їхня

відносна частка у порівнянні з іншими видами активів. Динаміка структури активів відображена на рисунку 2. 2.

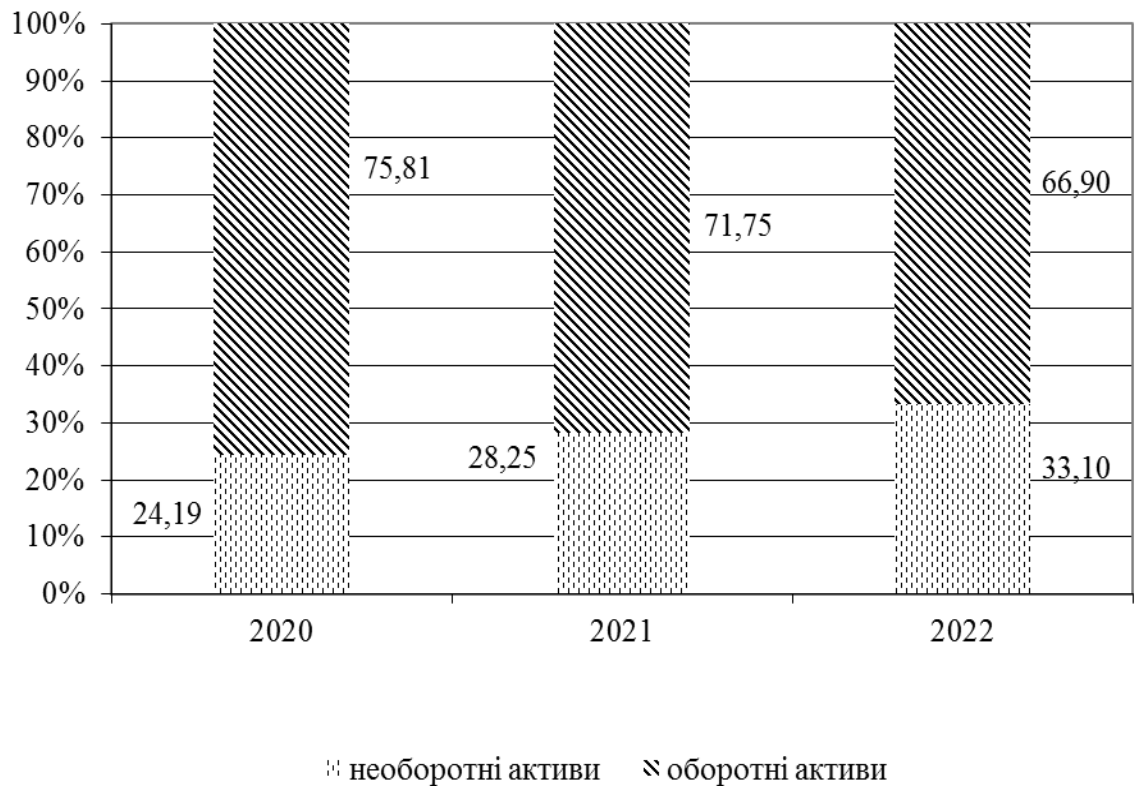

Рис. 2. 2. Структурне співвідношення активів ТОВ «Межівське»

Темп росту оборотних активів є несталим, але додатним, збільшуються з 32 тис. грн у 2020 році до 39 тис. грн у 2022 році. Необоротні активи також мають додатну динаміку до збільшення – з 10 тис. грн у 2020 році до 19 тис. грн у 2022 році. Питома вага необоротних активів коливається від 24,19 % до 33,10 %, оборотних активів – від 75,81 % до 66,90 %.

Динаміка структури пасивів відображає зміни у складі та розподілі джерел фінансування підприємства протягом певного періоду часу. Вона показує, які джерела фінансування (наприклад, власний капітал, боргові зобов'язання) складають пасивну частину балансу підприємства та як змінюється їхня відносна частка в порівнянні з іншими джерелами фінансування. Динаміка структури капіталу ТОВ «Межівське» зображена на рисунку 2. 3.

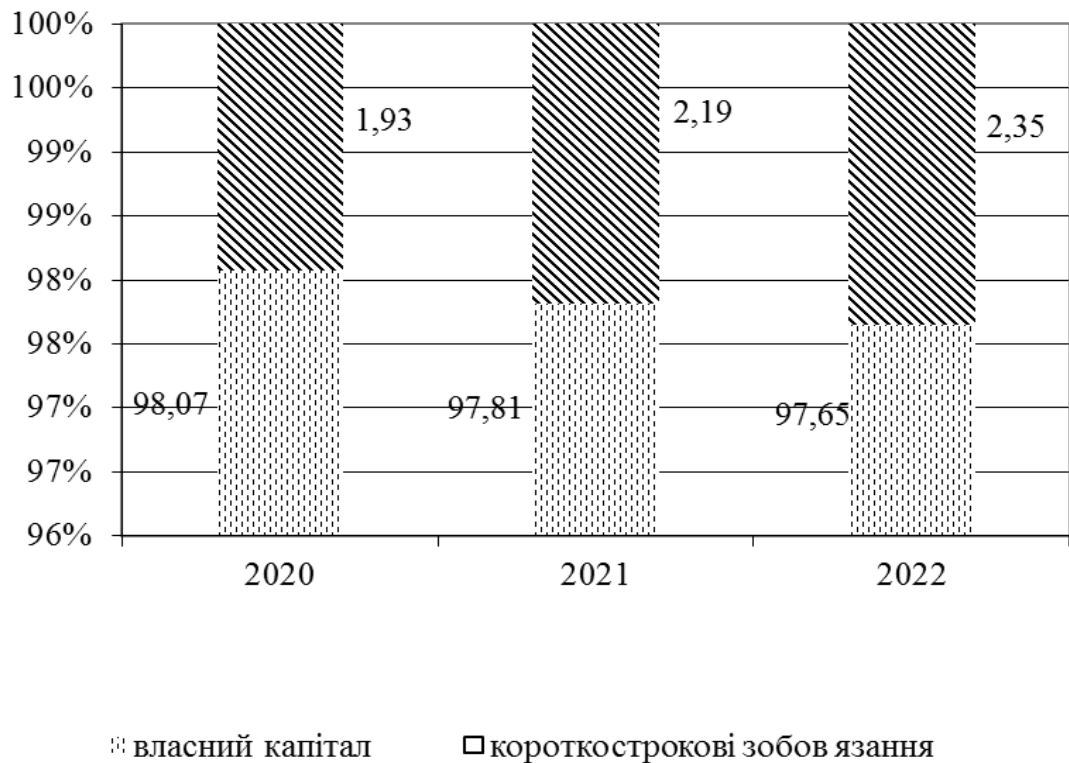

Рис. 2.3. Структурне співвідношення елементів капіталу ТОВ «Межівське»

Проаналізувавши дані, можна сказати, що обсяги власного капіталу є набагато більшими, у порівнянні з короткостроковою заборгованістю, коливання динаміки якої варіюється в межах від 1,93 до 2,35%.

Найпоширенішою діагностикою банкрутства підприємства в Україні є модель О. О. Терещенка [32]. Ця дискримінанта модель має вагомі переваги перед різноманітними традиційними вітчизняними методиками. Ключові з них:

- простота у використанні;
- при застосуванні вітчизняних статистичних даних враховується сучасна міжнародна практика;
- розв'язання проблеми важливих значень показників за допомогою різної модифікаційної базової моделі для підприємств з різними видами діяльності;
- акцентує увагу на галузеву діяльність підприємства.

Тим не менш, у цієї методики є деякі недоліки:

– одним з обмежень поточної фінансової системи є відсутність комплексної системи класифікації, яка має лише два варіанти: задовільний і незадовільний фінансовий стан;

– широкий діапазон невизначеності потребує подальшого дослідження для визначення стабільності фінансового стану;

– відсутність адекватного теоретичного та емпіричного обґрунтування критичних точок (інтервалів) для конкретних фінансових показників, що в свою чергу призводить до некоректної фіксації нормативних значень цих показників.

Модель Терещенка О. О. представлена у наступному вигляді [33]:

$$Z = 1,5x_1 + 0,08x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0,3x_5 + 0,1x_6 \quad (2.1)$$

де x_1 – відношення обсягу грошових надходжень до боргових зобов'язань;

x_2 – відношення загальної суми активів до суми загальних зобов'язань;

x_3 – відношення чистого фінансового результату до загальних активів;

x_4 – відношення чистого фінансового результату до чистого доходу;

x_5 – відношення обсягу матеріальних оборотних активів (в частині запасів) до обсягу чистого доходу;

x_6 – відношення прибутку до активів.

Розрахунок ризику банкрутства ТОВ «Межівське» за моделлю О. О. Терещенка наведена в таблиці 2. 6.

Аналізуючи дані розрахунку, можна запевнитись у тому, що підприємство є фінансово стійким та не має ризику до банкрутства ($Z > 2$).

Імовірність банкрутства за допомогою рейтингового числа є важливим показником, який допомагає оцінити ризик фінансової нестабільності підприємства. Це числове значення, яке може бути розраховане на основі різних фінансових показників та показників ризику, дозволяє інвесторам, кредиторам та аналітикам оцінити ймовірність того, що підприємство може стати банкрутом у майбутньому [34, 37].

Ризик банкрутства ТОВ «Межівське» за моделлю О. О. Терещенка

Частини оцінки ризику банкрутства	2020	2021	2022
Відношення обсягу грошових надходжень до боргових зобов'язань	2,85	15,94	5,97
Відношення загальної суми активів до суми загальних зобов'язань	51,80	45,76	42,60
Відношення чистого фінансового результату до загальних активів	0,03	0,31	0,10
Відношення чистого фінансового результату до чистого доходу	0,03	0,33	0,12
Відношення обсягу матеріальних оборотних активів (в частині запасів) до обсягу чистого доходу	0,60	0,60	0,66
Відношення прибутку до активів	0,95	0,96	0,83
Z -показник	9,08	32,63	14,28

Коефіцієнт автономії або ж фінансової незалежності вказує на те, яка частина загальних вкладень у підприємство забезпечена власним капіталом, а не позиками або зовнішнім фінансуванням.

Показник інтенсивності обігу активів відображає ефективність використання ресурсів, які вкладені у виробництво товарів або послуг компанією.

Розрахунок імовірності банкрутства ТОВ «Межівське» за допомогою рейтингового числа представлений у рис. 2. 4.

Якщо $R = 1$, то фінансовий стан є задовільним, якщо $R < 1$, то фінансовий стан є незадовільним. Оскільки значення оціночного числа є досить постійним і більшим за одиницю протягом аналізованого періоду, то стан підприємства можна вважати нормальним.

Ліквідність підприємства – це його здатність забезпечити достатню кількість грошових ресурсів для виконання фінансових зобов'язань та операцій. Це важливий показник фінансового стану підприємства, який відображає його готовність виплатити зобов'язання без значних втрат чи затримок [28].

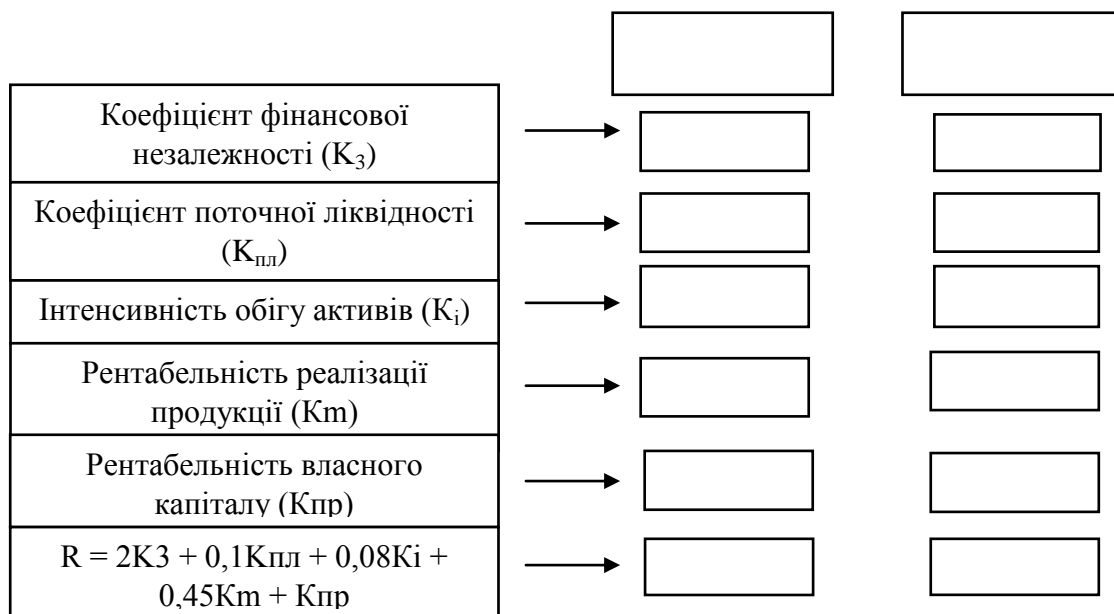

Рис. 2.4. Розрахунок імовірності банкрутства ТОВ «Межівське» за допомогою рейтингового числа

Ліквідність визначається наявністю грошових коштів та легко обмінюваними активами, які можна швидко перетворити на готівку без значних втрат вартості. Зазвичай оцінка ліквідності здійснюється за допомогою таких показників, як поточний відношення, швидке відношення та інші.

Деякі ключові елементи ліквідності включають:

- готівка та еквіваленти готівки. Сума грошових коштів на рахунках підприємства та фінансові інструменти, які легко конвертуються в готівку;
- запаси. Вартість товарів чи послуг, готових для продажу або виробництва, які можуть бути обернені в грошові кошти;
- поточні активи. Активи, які можна швидко обернути в грошові кошти, такі як векселі, платіжні вимоги тощо;
- короткострокові фінансові інвестиції. Інвестиції, які можна легко перетворити в готівку на короткий термін.

Ліквідність важлива для забезпечення фінансової стабільності та здатності підприємства вирішувати свої поточні фінансові зобов'язання, такі як виплати постачальникам, погашення короткострокових позик тощо. Високий

рівень ліквідності свідчить про те, що у підприємства є достатньо готівки, щоб покрити свої поточні зобов'язання. Це дозволяє підприємству вносити свої виплати вчасно, уникати прострочення платежів і зберігати добру репутацію серед партнерів та кредиторів. Низький рівень ліквідності може призвести до проблем з оплатою зобов'язань.

Аналіз ліквідності підприємства зображений у рис. 2. 5.

Рис. 2.5. Результати коефіцієнтної оцінки ліквідності підприємства

Результати коефіцієнтного аналізу говорять про відсутність проблем з ліквідністю. Завдяки значним власним оборотним коштам, значення коефіцієнта поточної та швидкої ліквідності є набагато вищим за нормативні значення.

Нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності дорівнює 2, тоді як у ТОВ «Межівське» воно коливається в діапазоні від 28 до 39. Це говорить про нераціональну структуру капіталу підприємства.

Також важливою умовою є перевірка коефіцієнтної оцінки ліквідності підприємства. Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти суму кожної групи активів і пасивів.

Ідеальний рівень ліквідності є компромісом між забезпеченням здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та максимізацією використання його ресурсів для отримання прибутку.

Ідеальною ліквідністю вважається ліквідність, яка відповідає таким умовам [29]:

$$A1 \geq П1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq П3$$

$$A4 \leq П4$$

Таблиця 2. 7

Балансовий аналіз ліквідності підприємства

Показник	2020	2021	2022
Активи А1	3 631,5	635,0	1093,5
Пасиви П1	0,0	0,0	0,0
Активи А2	4 091,0	6 933,5	5 904,1
Пасиви П2	610,0	1 020,0	1 343,0
Активи А3	24 105,0	31 201,0	32 119,4
Пасиви П3	0,0	0,0	0,0
Активи А4	10 213,0	15 272,5	19 349,5
Пасиви П4	41 403,0	52 880,0	57 094,0

Джерело: за результатами розрахунків автора за даними підприємства

Згідно з розрахованими даними можна зробити висновок про те, що активи підприємства є ліквідними, про що свідчить виконання умови $A4 \leq П4$.

Аналіз показників фінансової стійкості підприємства провести важко, адже ТОВ «Межівське» не має довгострокових зобов'язань, а вони є необхідною частиною для розрахунків. Відсутність довгострокових зобов'язань може свідчити про те, що підприємство має стабільні фінансові показники та достатньо внутрішніх ресурсів для фінансування своєї діяльності. Але це також може призвести до деяких негативних наслідків, наприклад, обмеження фінансової гнучкості підприємства, оскільки це є одним із джерел додаткового капіталу для інвестицій та розвитку. В разі потреби великих капіталовкладень може бути важко забезпечити фінансування без залучення довгострокових

коштів. Також негативним фактором є залежність виключно від власних резервів та короткострокового фінансування, що в кінцевому випадку може знизити здатність підприємства управляти ризиками та непередбаченими обставинами [36].

Фінансові показники дають повне розуміння того, що підприємство здатне забезпечити своєчасну виплату всіх зобов'язань. Ліквідність підприємства також перебуває на високому рівні, що свідчить про його здатність забезпечити поточні фінансові зобов'язання без виникнення проблем.

Незважаючи на це, підприємство потребує необхідного додаткового фінансування для здійснення стратегічних кроків щодо розвитку та розширення своєї діяльності. Це може бути пов'язано з реалізацією нових проєктів, модернізацією обладнання, розширенням ринків збуту або введенням нових продуктів на ринок. Додаткове фінансування допоможе підприємству зростати та розширюватися більш ефективно.

2.3 Ефективність використання та джерела фінансування основних засобів підприємства

Результативні показники оновлення та ресурсного забезпечення повноцінного фінансування задля придбання основних фондів є важливими аспектами фінансового управління підприємством. Забезпечення стійкості та оптимального використання основних фондів надає мету та стратегічні цілі компанії.

Джерела фінансування основних засобів підприємства – це різноманітні джерела, з яких підприємство отримує необхідні фінансові ресурси для придбання, розширення, модернізації чи обслуговування свого основного капіталу, такого як обладнання, машини, транспортні засоби та інші матеріальні активи.

Обсяг та динаміка основних засобів відображають кількісну та якісну характеристики активів, які використовуються підприємством для виробництва

товарів чи послуг. Обсяг основних засобів – це кількість та розмаїття речових активів, які перебувають на балансі компанії. Обсяг може бути вимірний у вартісному вираженні (грошовій одиниці) або в натуральних показниках (наприклад, кількість обладнання, машин, транспортних засобів тощо).

У таблиці 2. 8 наведено аналіз обсягу та динаміки основних засобів ТОВ «Межівське» за 2019-2022 рр.

Таблиця 2. 8

Компоненти основних засобів підприємства та їх структурне співвідношення за 2019-2022 рр.

Показник	2019		2020		2021		2022		Абсолютне відхилення (+, -) 2022 до 2019 р.	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
Загальна сума основних засобів, в т. ч.:	15379	100	15379	100	18017	100	27663	100	12284	0,00
1) будинки, споруди та передавальні пристрої	2611	16,98	2611	16,98	1514	8,40	1514	5,47	-1097	-11,50
2) машини та обладнання	12493	81,23	12493	81,23	16249	90,19	25895	93,61	13402	12,37
3) транспортні засоби	275	1,79	275	1,79	254	1,41	254	0,92	-21	-0,87

Аналіз розрахунків показує, що загальна сума основних засобів збільшилась на 12 284 тис. грн. Машини та обладнання збільшились на 13 402 тис грн., будинки, споруди та передавальні пристрої зменшились на 1 097 тис. грн. та транспортні засоби зменшились на 21 тис. грн.

Існує 6 відносних показників стану основних засобів підприємства [25]:

– коефіцієнт спрацювання (зносу) основних засобів:

$$k_{оз}^c = \frac{З_н}{ОЗ_п}, \quad (2.2)$$

де $З_н$ – рівень зношуваності основних фондів на певну дату (ф.№ 1 р.1012); $ОЗ_п$ – первинна ціна основних засобів на ту ж дату (ф.№ 1 р.1011).

Норма амортизації показує, яка частина вартості основного засобу переноситься на готову продукцію. Якщо цей коефіцієнт перевищує 0,5, то рівень зносу вважається високим. Чим нижчим є значення показника, тим кращий технічний стан основних засобів.

– коефіцієнт придатності основних засобів:

$$k_{оз}^п = \frac{ОЗ_з}{ОЗ_п}, \quad (2.3)$$

де $ОЗ_з$ – лишок вартості основних фондів компанії на встановлену дату (ф.№ 1 р.1010).

Цей показник демонструє, яка частина основних засобів є готовою до використання, і не враховується в витрати підприємства. Чим показник є вищим, тим технічне становище основних фондів є задовільним.

– коефіцієнт оновлення основних засобів:

$$k_{оз}^о = \frac{ОЗ_н}{ОЗ_{кп}}, \quad (2.4)$$

де $ОЗ_н$ –переоцінена вартість основних фондів, які введені в дію за аналізуючий термін (ф.№ 5 р.260 (гр. 5)); $ОЗ_{кп}$ –переоцінена вартість основних фондів на кінцеву дату (ф.№ 1 р.1011 (к.р.)).

Він характеризує інтенсивність оновлення і показує відношення вартості отриманих (введених в експлуатацію) основних засобів до загальної вартості основного засобу або групи засобів у відповідному періоді.

– коефіцієнт вибуття основних засобів:

$$k_{оз}^в = \frac{ОЗ_в}{ОЗ_{пп}}, \quad (2.5)$$

де $ОЗ_в$ – первісна (перецінена) вартість основних засобів, які вибули за аналізований період (ф.№ 5 р.260 (гр. 8)); $ОЗ_{пп}$ – первісна (переоцінена) вартість основних засобів на початок цього періоду (ф.№ 1 р.1011 (п.р.)).

Встановлює частину вартості основних фондів, що були зношені протягом періоду, який взято було до розрахунку, у суцільній вартості основних фондів на початок аналізованого періоду.

– коефіцієнт приросту основних засобів:

$$k_{оз}^{пр} = \frac{ОЗ_н - ОЗ_в}{ОЗ_{пп}} \quad (2.6)$$

Даний коефіцієнт характеризує приріст основних засобів або їхніх груп за відповідний період.

– частка основних засобів в активах:

$$\%ОЗ_{\Sigma А} = \frac{ОЗ_з}{\Sigma А}, \quad (2.7)$$

$ОЗ_з$ – залишкова вартість основних засобів підприємства на певну дату (ф.№ 1 р.1010); $\Sigma А$ – залишкова вартість основних засобів підприємства на певну дату (ф.№ 1 р.1300).

Якщо виробництво стабільне або зростає, то динаміка зниження показника протягом певного періоду є позитивною.

Розрахунок показників стану основних засобів ТОВ «Межівське» наведено у таблиці 2. 9.

Таблиця 2. 9

Результати аналізу стану та динаміки основних засобів ТОВ «Межівське» у період 2020-2022 рр.

Показники	2020	2021	2022
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,43	0,37	0,32
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,57	0,63	0,68
Коефіцієнт оновлення основних засобів	-	0,24	0,35
Коефіцієнт вибуття основних засобів	-	0,10	-
Коефіцієнт приросту основних засобів	-	0,15	0,54
Частка основних засобів в активах	0,26	0,22	0,33

Джерело: за результатами розрахунків автора за даними підприємства

Розраховані коефіцієнти дають наступне розуміння:

– зниження показника зношення основних засобів впродовж трьох років, що брались у розрахунку аналізу, свідчать про покращення технічного становища цих основних фондів;

– тенденція до збільшення коефіцієнта придатності основних засобів також свідчить про поліпшення їх технічного стану;

– частина основних фондів в активах підприємства збільшилась у 2022 році, що не є позитивним фактором в умовах стабільного або зростаючого обсягу виробництва.

Забезпеченість ТОВ «Межівське» основними фондами представлена в табл. 2. 10.

Здійснений аналіз дав змогу зробити наступні висновки. За нормальної роботи підприємства, коефіцієнт фондомісткості повинен мати тенденцію до зменшення, й, у цілому, така тенденція спостерігається. Водночас показник фондоозброєності праці, який вказує на відношення між обсягом виробничих фондів та чисельністю працівників, має тенденцію до постійного зростання. Це свідчить про те, що підприємство розвивається та вдосконалює свої виробничі процеси, забезпечуючи більш ефективне використання своїх працівників та

ресурсів. Проте коефіцієнт реальної вартості основних фондів є не зовсім задовільним і повинен дорівнювати не менше 0,5.

Таблиця 2. 10

Забезпеченість ТОВ «Межівське» основними фондами

Показник	2020	2021	2022	Відношення 2022 до 2020,%
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	8 762,00	11 276,00	18 693,00	213,34
Фондомісткість 100 грн валової продукції, грн	1,97	2,75	1,68	85,47
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн	165,32	225,52	397,72	240,58
Коефіцієнт реальної вартості основних фондів у майні підприємства	0,46	0,35	0,44	96,87

Джерело: за результатами розрахунків автора за даними підприємства

Але розраховані дані свідчать про те, що вартість активів підприємства може бути переоцінена або основні засоби не використовуються на повну потужність. Такий низький показник вказує, що виробничий потенціал підприємства не досягає нормативних значень, і для розв'язання цієї проблеми необхідно знаходити додаткові фінансові ресурси для покращення цього стану.

Амортизація – це процес розподілу вартості основних засобів протягом їхнього корисного терміну служби. Це бухгалтерський метод, який дозволяє враховувати знос та старіння активів у фінансовому обліку підприємства з часом [30].

Згідно ПСБО 16 «Основні засоби» існують такі методи амортизації [35]: прямолінійного списання; зменшення залишкової вартості; прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивний; виробничий.

При обчисленні методу прямолінійного нарахування амортизації, треба ділити амортизаційну вартість на показник терміну корисного використання

об'єкта основних засобів. Цей метод є легким у розрахунку, бо вартість об'єкта ОЗ списується рівномірними частинами протягом усього звітного періоду. Але недоліком цього методу є те, що він не показує моральний знос та особливості експлуатації об'єкта, а також збільшення витрат на ремонт за останні періоди експлуатації.

При методі зменшення залишкової вартості сума амортизації розраховується на основі залишкової вартості активу, тобто різниці між його вартістю та передбачуваним залишковим значенням в кінці його корисного терміну.

Метод прискореного зменшення залишкової вартості бере до уваги більш високі ставки амортизації протягом першого року використання основного засобу, що поступово зменшуються з часом. Кумулятивний метод обчислюється на основі накопиченої вартості активу протягом його корисного терміну.

Виробничий метод базується на об'ємі виробництва або використання активу. Амортизація нараховується в залежності від обсягу в процесах виробництва або вжитку основних засобів.

У таблиці 2. 11 представлена наявність і рух необоротних активів та амортизація у 2022 році.

ТОВ «Межівське» нараховує амортизацію за прямолінійним методом.

НСБОДС № 121 «Основні засоби» визначає собівартість основних засобів як суму фактичних витрат на придбання активу або вартість активу, переданого в обмін на основний засіб. Надалі вартість придбання основних засобів є немінливою, за винятком переоцінки та ремонту основних засобів. Амортизація не впливає на суму первісної вартості. У балансі первісна вартість відображена у рядку 1001. Однак, сума балансу також включає балансову вартість, тобто залишкову вартість основного засобу в рядку 1000, яка відрізняється від первісної вартості на суму накопиченої амортизації [31].

Переоцінена первісна вартість та ступінь зносу основних засобів визначаються через множення початкової вартості та ступеня зносу основних

засобів на відповідний індекс переоцінки. Цей індекс розраховується шляхом поділу справедливої вартості переоціненого об'єкта на його залишкову вартість.

Таблиця 2. 11

Компоненти основних фондів ТОВ «Межівське» та їх амортизація у 2022 році,
тис. грн

Види активів	Код рядка	Первіс на вартість на початок року	Переоцінка первісної вартості	Вартість активів, що надійшли за рік	Первіс на вартість на кінець року	Залишкова вартість на початок року	Залишкова вартість на кінець року	Нараховано амортизації за рік
Усього вартість необоротних активів	1000	18 017	2 229	9 646	29 892	18 017	25 434	2 229
Матеріальні активи, в т.ч.	1100	18 017	2 229	9 646	29 892	18 017	25 434	2 229
будівлі нежитлові	1120	1 514	1 003	-	2 517	1 514	511	1 003
машини, обладнання та інвентар	1140	16 249	1 225	9 646	27 120	16 249	24 670	1 225
транспортні засоби	1150	254	1	-	255	254	253	1

Джерело: за результатами розрахунків автора за даними підприємства

Рентабельність основних фондів за даний період, що аналізувався, є високою: у 2020 році показник становив 11,6%, тоді як у 2022 році – 113%. Така позитивна динаміка свідчить про те, що підприємство добре мобілізує внутрішні резерви, поетапно проводить роботи зі збільшення прибутку.

З іншого боку, фондвіддача показує тенденцію до зниження – якщо у 2020 році на кожен вкладену гривню в основні засоби припадало 4,3 гривні продукції, у 2021 році цей показник зріс до 5,2 гривні, але вже у 2022 році знизився до 3,2 гривні. Це може вказувати на збільшення витрат та зменшення виробничих потужностей підприємства.

У таблиці 2. 12 розрахована ефективність використання основних засобів.

Таблиця 2. 12

Динаміка показників результативності використання основних засобів

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Середньорічна сума основних засобів	9 379,5	10 019,0	14 984,5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	40 284,0	51 675,0	48 517,0
Чистий прибуток	1 085,0	5 969,0	16 984,0
Фондовіддача	4,3	5,2	3,2
Рентабельність основних засобів, %	11,6	59,0	113,0

Джерело: за результатами розрахунків автора за даними підприємства

Проведений аналіз показує успішний ріст рентабельності основних засобів протягом періоду, що аналізувався, і це вказує на позитивне вживання внутрішніх ресурсів підприємства. Однак спад у фондовіддачі може вказувати на потенційні проблеми з ефективністю виробничих процесів та ресурсного використання.

Висновки до 2 розділу

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське» створене на базі колгоспу ім. Фрунзе у 1994 році. Це одне із найбільш прибуткових сільськогосподарських підприємств в селищі. Має близько 2 400 га площі сільськогосподарських угідь. Підприємство займається вирощенням пшениці озимої, соняшнику та ячменя ярого. За розмірами та обсягами виробництва ТОВ «Межівське» можна віднести до середніх. Підприємство володіє наступними структурними підрозділами: склад з підвалом, склад для насіння, дві будівлі товарного складу, механізований тік, гараж та контора, чотири склади, майстерня та кузня, два свинарники та кормоцех. Фінансову роботу здійснює керівник та головний бухгалтер.

2. За проведеними розрахунками, робимо висновок про те, що результати фінансово-господарської діяльності підприємства є позитивними, має достатній рівень рентабельності та більш-менш стабільний рівень доходу. Проблеми з ліквідністю відсутні, завдяки значним власним оборотним коштам підприємства.

Був проведений розрахунок ймовірності банкрутства за допомогою рейтингового числа та моделлю О. О. Терещенка. Обидва із цих розрахунків говорять про те, що фінансовий стан ТОВ «Межівське» є стійким та не має ризику до банкрутства.

3. Попри деякі позитивні аспекти фінансового стану підприємства, існують потенційні проблеми, які варто врахувати. Нестабільна динаміка виручки може вказувати на нерівномірність виробничих процесів або на залежність від зовнішніх факторів, таких як коливання попиту на ринку або зміни в цінах сировини. Це може ускладнити планування та прогнозування діяльності підприємства і створити нестабільність в фінансовому потоку.

Отже, навіть у випадку фінансової стабільності, підприємству необхідна правильна стратегія для управління основними засобами та джерелами їх фінансування.

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3. 1. Особливості динаміки залучення фінансових ресурсів до відтворення основних засобів в Україні

Враховуючи високі технологічні вимоги, складні економічні умови та обмежений доступ до фінансових ресурсів, грошове забезпечення відновлення основних фондів є актуальною проблемою для українського агробізнесу. Недостатні капіталовкладення призводять до зниження продуктивності, зношування обладнання та ставлять під загрозу стабільність аграрного сектора. Оскільки єдиною галуззю української економіки, яка продовжує нормально функціонувати під час війни, зберігаючи експортний потенціал, є ця, дослідження складних аспектів фінансування відтворення основних фондів цих підприємств є як ніколи актуальним.

Економічна трансформація в Україні призвела до погіршення якості основних фондів сільгосп підприємств. Однак формування оптимальної структури фінансування для відновлення цих засобів стало критичною умовою для збереження їх конкурентоспроможності. Тому проблема визначення цієї структури грошового забезпечення відновлення основних засобів агропідприємств потребує особливої уваги [38].

Основні засоби в сільськогосподарській діяльності підприємства – це майнові цінності, які беруть участь на всіх етапах сільськогосподарського виробництва впродовж тривалого періоду та зберігають свою першочергову натуральну форму та споживчі властивості.

Основною суттю нематеріальних активів сільськогосподарського підприємства є їхня роль у агровиробництві. Основні засоби забезпечують матеріально-технічну базу сільськогосподарського виробництва, тобто вони є матеріальною основою для створення сільськогосподарської продукції [58].

Важливість основних засобів для сільськогосподарського виробництва важко переоцінити. Основні засоби забезпечують ефективність сільськогосподарського виробництва, оскільки вони підвищують продуктивність праці, покращують якість продукції та знижують витрати виробництва.

Один з найбільших секторів в економіці України є саме аграрний сектор. Частка сільського господарства у ВВП країни у 2021 році становила 10,9%, частка експорту – 41%, також залучено близько 14% населення країни. Україна також є одним з найбільших постачальників зернових культур в інші країни, за останнє десятиліття частка експорту значно виросла. У тому ж 2021 році на Україну припадало понад 40% світового експорту соняшникової олії, понад 10% ячменю та кукурудзи, й близько 10% ріпаку та пшениці [39].

Дрібні підприємства та виробники також страждають від негативних наслідків війни: згідно опитування FAO, 44% виробників повідомляють про чимале зростання виробничих витрат та собівартості продукції, а кожен четвертий заявляє, що вимушений був скоротити або й взагалі припинити виробництво через війну. Загальні втрати українського сільського господарства, станом на лютий 2023 року, оцінюють приблизно в 40,2 млрд доларів США, з них 8,7 млрд доларів США – це прямі збитки.

Втрати включають часткове або повне знищення машин та обладнання, сховищ, худоби, рибного господарства та аквакультури, багаторічних насаджень, а також викрадення виробничих ресурсів та продукції. Пошкодження машин та обладнання становить найбільшу частку загальних втрат, так само як і викрадення виробничих ресурсів та руйнування сховищ.

Збитки від війни в основному були спричинені зниженням доходів українських фермерів та агропідприємств через скорочення обсягу виробництва (наприклад, незібраний урожай), зниження закупівельних цін (через порушення експортної логістики) та збільшення додаткових виробничих витрат (наприклад, на добрива та паливо, розмінування та витрати на рекультивацію

забруднених земель). Все це мало негативний вплив на розвиток сільськогосподарських підприємств та відновлення їх основних засобів [40].

Грошове забезпечення відновлення основних фондів аграрного підприємства – це процес надання необхідного фінансового ресурсу для заміщення чи відтворення матеріально-технічної бази, яка включає в себе машини, устаткування, транспортні засоби, будівлі та інші основні засоби виробництва. Це включає закупівлю нового обладнання, ремонт та модернізацію існуючих засобів, а також будівництво та реконструкцію об'єктів. Фінансування зазвичай здійснюється за допомогою власних коштів підприємства, кредитів, лізингу, державних субсидій або інших джерел. Це є важливим етапом для результативної діяльності та конкурентної змоги аграрного підприємства.

Процес у грошових потребах на відновлення основних фондів містить в собі [41]:

- розробку фінансового плану для визначення необхідних коштів на придбання нового обладнання чи інших активів;
- здійснення фінансування через кредити, лізинг чи інші фінансові інструменти, для покриття витрат на оновлення нематеріальних активів;
- використання страхових полісів для захисту від потенційних ризиків, таких як природні катастрофи чи технічні поломки;
- аналіз ризиків, пов'язаних із зносом та «технічним старінням», оцінка результативності вживання основних засобів;
- ефективне управління витратами на утримання та ремонт існуючих активів.

Грошове забезпечення оновлення основних фондів на аграрних підприємствах може бути складним процесом для підприємства. Він вимагає уважного планування та виконання ряду кроків чи етапів [42, 56]:

- планування – оцінка потреб на оновлення основних фондів, яка включає в себе стратегічні цілі підприємства та технічного стану існуючих активів;

- визначення фінансових потреб – встановлення певного обсягу коштів, необхідного для придбання нових основних засобів або проведення їхньої модернізації;

- пошук джерел фінансування – аналіз доступних варіантів фінансування, таких як банківські кредити, лізингові угоди, інвестиційні програми або гранти;

- оформлення фінансових угод – укладення угод з фінансовими установами або інвесторами для отримання необхідних коштів;

- реалізація проєкту – придбання або модернізація основних засобів відповідно до плану та розпорядження отриманих коштів;

- моніторинг та контроль – стабільний розбір досягнень фінансових показників результативності використання нещодавно придбаних основних засобів для впевненості у досягненні стратегічних цілей підприємства.

Сільське господарство України відіграє ключову роль у національній економіці, забезпечуючи продовольчу безпеку та стабільність у суспільстві. Проте, сучасні сільськогосподарські підприємства зіштовхуються зі значними викликами у відтворенні своїх основних засобів. Деякі з основних проблем відтворення включають високу зношеність та застарілість техніки, нестабільність ринку сільськогосподарської продукції. Обмеженість фінансових ресурсів для придбання нових обладнань та технологій є ще однією важливою проблемою, з якою стикаються сільськогосподарські підприємства. Високий рівень бюрократії та недостатність доступу до сучасних аграрних технологій також гальмують розвиток та відтворення сільськогосподарського сектору [43].

Для подолання цих проблем важливо впроваджувати стратегії модернізації та розвитку, спрямовані на покращення технічного парку, введення модернізованих технічних і технологічних характеристик, поліпшення ефекту від процесу виробництва та управи ресурсами. Крім того, необхідно забезпечити доступ до фінансових інструментів підтримки аграрного сектору, залучення інвестицій та розвиток кредитної системи, спрямованої на потреби сільськогосподарських підприємств. Важливим елементом також є поліпшення

умов для використання лізингу та інших форм альтернативного фінансування для придбання обладнання та машин. Реалізація цих заходів допоможе підвищити конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств і забезпечить сталий розвиток аграрного сектору в Україні.

В Україні питання із фінансуванням відновлення основних засобів стоїть надзвичайно гостро. Низький рівень інвестицій у відновленні основних фондів викликає зниження дієвості та рівня конкурентності аграрного сектору, а також загрожує продовольчій безпеці країни. Недостатність доступу до фінансових ресурсів ускладнює процес оновлення обладнання та впровадження новочасних інновацій, що негативно впливає на виробничість та якість сільськогосподарської продукції.

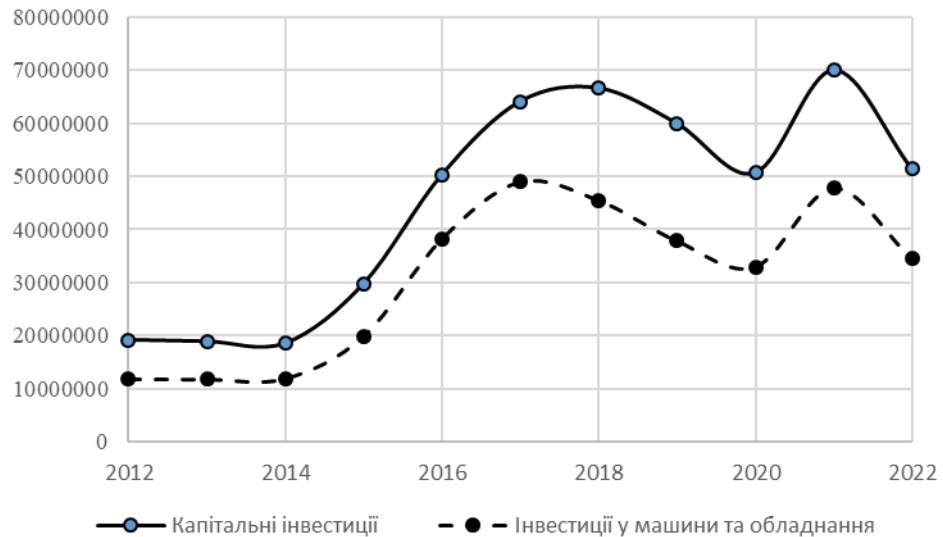
Нестабільність на ринку сільськогосподарської продукції та несприятливі цінові умови ускладнюють здатність підприємств до ефективного планування та прогнозування прибутків. Це робить невизначеним вкладення фінансового ресурсу в оновлення основних фондів, оскільки фермери часто не можуть передбачити рентабельність свого виробництва.

Обмежена доступність фінансових ресурсів та високі відсоткові ставки на кредити ускладнюють фінансування аграрних підприємств. Це змушує багатьох фермерів звертатися до альтернативних джерел фінансування або обмежувати обсяги відновлення та модернізації.

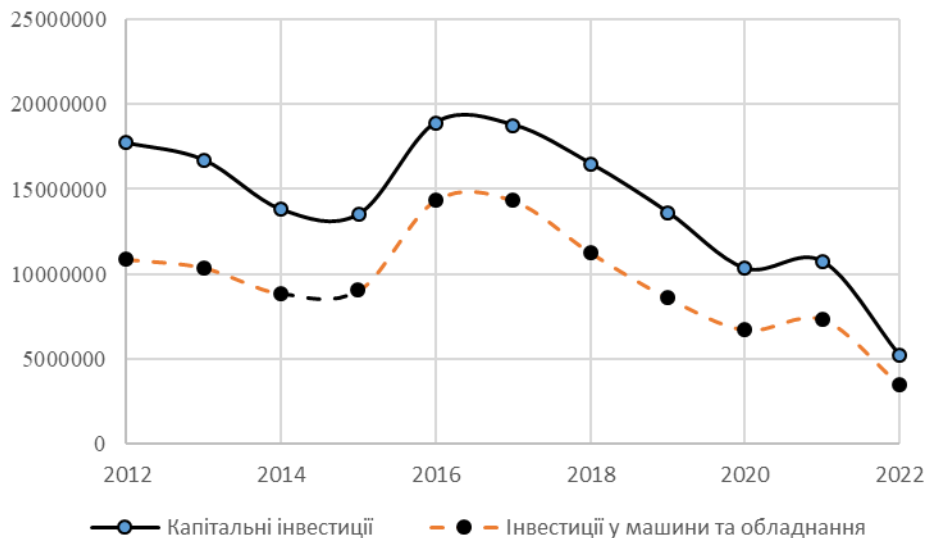
Нижче (рис. 3. 1) відображено динаміку обсягу інвестицій у грошовому забезпеченні відновлення основних засобів у цілому та машин й обладнання зокрема для сільськогосподарських підприємств. Показовим є те, що при номінальному зростанні обсягу капіталовкладень у основні засоби у сільському господарстві, реальна картина є зовсім іншою.

Дисконтування обсягу інвестицій у основні засоби сільськогосподарських підприємств виконане з використанням дефлятора ВВП [49], який у 2012 році складав 92,2 %, у 2013 році – 95,7 %, у 2014 році – 84,1 %, у 2015 році – 61,1 %, у 2016 році – 82,9 %, у 2017 році – 77,9 %, у 2018 році – 84,6 %, у 2019 році – 91,8 %, у 2020 році – 89,7 %, у 2021 році – 75,2 %, у 2022 році – 65,7 %.

Дисконтування здійснювалось до цін 2011 року. Загальне падіння обсягу капіталовкладень в основні засоби сільськогосподарських підприємств склало в Україні за період 2012-2022 роки 29,22 %, падіння обсягу капіталовкладень у машини та обладнання склало 31,9 %.

а) номінально;

б) із врахуванням інфляції

Рис. 3.1. Динаміка залучення фінансових ресурсів до відновлення основних засобів в Україні, тис. грн.*

Джерело: за результатами розрахунків автора за матеріалами [50]

Все це свідчить, що механізм відновлення основних засобів для сільськогосподарських підприємств в Україні є недостатньо ефективним.

Спостерігається стійке зношення матеріальних активів, скорочення фінансування саме основних засобів. На зазначені тенденції вплинули пандемія COVID-19 у 2020 та 2021 роках, а також воєнний стан у 2022-2023 роках. Навіть за умови припинення війни зазначені проблеми потребуватимуть вирішення, актуальним також стане знаходження оптимального взаємозв'язку в процесі грошового забезпечення в оновленні основних засобів [51].

На рис. 3.2 відображено основні проблеми діяльності механізму відновлення основних засобів для сільськогосподарських підприємств та шляхи їх подолання:

– багато сільськогосподарських підприємств можуть стикатися з обмеженим доступом до кредитів та інших грошових потоків для покриття витрат на оновлення обладнання та інфраструктури. Шляхи вирішення цієї проблеми наступні: розробка та впровадження програм державної підтримки, які надають субсидії, гранти або спрощені умови кредитування для сільськогосподарських підприємств; встановлення партнерства з фінансовими установами та урядовими програмами для підтримки аграрного сектору;

– зміни валютних курсів та інфляція можуть значно впливати на вартість введення та утримання обладнання та інших активів. Цю проблему можна вирішити наступним чином: застосування фінансових стратегій для зменшення валютних ризиків, таких як використання фінансових інструментів для захисту від коливань валютних курсів; розробка гнучких бюджетів, що враховують інфляційні тенденції;

– відсутність сучасних технологій призводить до меншої ефективності виробництва та ускладнює конкуренцію на ринку. Сучасні технології вимагають значних інвестицій, а їх впровадження може бути витратним та ризикованим. Співпраця з науково-дослідними установами, використання грантів для розвитку та впровадження нових технологій, а також залучення до програм субсидування чи лізингу обладнання є одними із шляхів подолання даної проблеми;

– недостатність кваліфікованих спеціалістів у сільському господарстві може ускладнювати впровадження сучасних технологій та управління основними засобами. Тому важливими кроками у подоланні даної проблеми будуть наступні: інвестування в програми навчання та підвищення кваліфікації працівників; співпраця з вишами та аграрними школами для створення програм, які відповідають потребам сучасного сільськогосподарського виробництва; забезпечення сільгоспідприємств доступом до освітніх та консультаційних ресурсів для ефективного грошового планування та управління ризиками.

Рис. 3. 2. Специфічні проблемні аспекти відтворення основних засобів аграрних підприємств та шляхи їх подолання [42, 43].

Проблеми фінансування відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств особливо загострилися під час воєнного

стану в Україні через гостру нестачу вільних фінансових ресурсів. Основним джерелом фінансування стали кошти безпосередньо від сільгоспвиробників. Крім того, в умовах війни сільськогосподарські підприємства зазвичай зазнають втрат, а не прибутку, що ще більше зменшує їх здатність забезпечити фінансування для відтворення основних фондів. Ось чому стає все більш важливим розширювати можливості фінансування через співпрацю та партнерство. Актуальність фінансування відтворення основних засобів та державної підтримки через лізинг не зменшується. Водночас фінансові ресурси держави наразі обмежені. Це означає, що аграрним підприємствам необхідно дуже ретельно підходити до хеджування валютних ризиків, розробляти адаптивні стратегії управління фінансовими ресурсами, активно впроваджувати інновації в сільськогосподарському виробництві при фінансуванні відтворення основних фондів.

Інші результати дослідження відображені у публікації [48].

3. 2. Визначення стратегії фінансування активів для ТОВ «Межівське»

Для досягнення безперервного зростання обсягів діяльності необхідно, щоб підприємство мало чітку та ефективну стратегію розвитку. Ця стратегія повинна бути спрямована на досягнення конкретних цілей, відповідати потребам ринку та враховувати внутрішні та зовнішні фактори. Важливо, щоб стратегія була гнучкою і піддаються оновленню та адаптації змінюються умови ринку та внутрішні фактори підприємства [44].

Стратегія підприємства є однією з ключових понять у стратегічному управлінні. Різні науковці пропонують низку визначень терміну «стратегія». З цих визначень можна зробити висновок, що стратегія – це складова стратегічного управління, яка дозволяє підприємству досягати чітко визначених корпоративних цілей і залишатися конкурентоспроможним на ринку, тобто успішно функціонувати в складному ринковому середовищі.

Кожне підприємство або організація повинні мати чітко визначені цілі, щоб забезпечити його стабільну роботу в майбутньому. Щоб досягти цього, менеджери повинні розуміти природу стратегії, використовувати методи й заходи зі стратегічного управління та розробляти стратегічні плани. Таким чином, стратегії повинні бути диверсифікованими та адаптованими у відповідь на мінливі умови як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі.

Стратегія підприємства – це довгостроковий план дій, спрямований на досягнення поставлених цілей та забезпечення конкурентної переваги на ринку. Це комплексний підхід, що включає в себе визначення місії, цілей, стратегічних напрямків розвитку, тактичних кроків та механізмів контролю за їх виконанням. Стратегія визначає, як підприємство планує використовувати свої ресурси, конкурувати на ринку, реагувати на зміни у середовищі та досягати успіху в довгостроковій перспективі [45].

Тактика напряму корпорації впливає на необоротні активи, оскільки вона визначає, яким способом організація буде користуватися своїми ресурсами задля звершення стратегічних завдань. Оптимальна сума необоротного активу визначається врахуванням стратегічних цілей та потреб підприємства в ресурсах для забезпечення ефективності його діяльності в довгостроковій перспективі, тому аналіз є досить важливим [54, 57].

Політика управління необоротними активами підприємства включає в себе комплекс заходів і стратегій, спрямованих на оптимізацію використання, збереження та розвиток цих активів. Вона може включати в себе такі аспекти, як визначення потреб підприємства у необоротних активах, забезпечення високої ефективності їх використання та своєчасного оновлення, визначення структури та складу фінансування відтворення необоротних активів.

На основі проведеного аналізу у другому розділі, необхідно визначити оптимальна сума необоротних активів в плановому періоді за наступною формулою [46]:

$$BA_o = (BA_k - BA_n) \cdot (1 + \Delta KBA) \cdot (1 + \Delta KOP) \quad (3.1)$$

де BA_0 – така сума необоротних активів, яка є оптимальною для підприємства за даних умов виробничого процесу та обсягів виробництва;

BA_k – вартість використаних на кінець звітного періоду необоротних активів;

BA_{np} – вартість невикористаних на кінець звітного періоду необоротних активів;

KBA – приріст у звітному періоді коефіцієнта використання необоротних активів;

KOP – очікуваний у наступному періоді приріст обсягу реалізації продукції.

Н. Смирнова вважає, що «операційні необоротні активи – це та їх частина, що безпосередньо використовується при виробництві і збуті продукції підприємства. При цьому до складу операційних необоротних активів сільськогосподарських підприємств ми можемо віднести основні засоби, довгострокові біологічні активи і нематеріальні активи».

Оптимальна сума необоротних активів у ТОВ «Межівське» на 2023 рік дорівнюватиме:

$$BA_0 = (18\,693 - 240) \times (1 + 0,2) \times (1 + 0,1) = 24\,357,96 \text{ тис. грн}$$

Отже, можна зробити висновок про те, що оптимальна сума необоротних активів дорівнює 24 357,96 тис. грн. Водночас останнє історичне значення вартості необоротних активів ТОВ «Межівське» складає 18 933,00 тис. грн. Тож, необоротні активи підприємства потребують дофінансування на 5 424,96 тис. грн.

У теорії фінансового менеджменту розрізняють різні стратегії фінансування відповідно до рішення менеджера щодо вибору різних джерел покриття варіативної частини, тобто відносного розміру чистого оборотного

капіталу. Відомі чотири моделі управління: ідеальна, агресивна, консервативна та компромісна [47].

Ідеальна модель ґрунтується на суті «поточних активів» і «поточних зобов'язань» та їхній взаємній відповідності. У цьому випадку термін «ідеальна» означає не ідеал, до якого слід прагнути, а поєднання активів, виходячи виключно з їх економічного змісту та ресурсів, що їх складають.

В реальності така модель майже не зустрічається. Це найризикованіший підхід з точки зору ліквідності. Пов'язано це з тим, що за несприятливих умов (наприклад, при одночасних виплатах усім кредиторам) компанія може бути змушена продати частину своїх основних коштів для покриття поточних зобов'язань. У відповідній базовій моделі довгострокові пасиви (а це власний капітал та довгострокова кредиторська заборгованість) дорівнюють вартості необоротних активів.

В агресивній моделі довгострокові пасиви використовуються для фінансового забезпечення необоротних активів та мінімальної частки оборотних активів. У цьому випадку чистий оборотний капітал дорівнює мінімуму оборотних активів, причому не обов'язково, що цей мінімум відповідає їх нормованій частині. Змінна частина поточних активів повністю покривається коштом короткострокової кредиторської заборгованості. З точки зору ліквідності ця стратегія також є досить ризикованою, адже в реальному житті неможливо обмежитись лише мінімумом поточних активів. У цьому випадку у базовій моделі довгострокові пасиви дорівнюють сумі необоротних активів та мінімальної частки оборотних активів.

Консервативна модель припускає, що змінна частина поточних активів покривається довгостроковими пасивами. У цьому випадку немає короткострокових кредиторських зобов'язань, ризик втрати ліквідності також відсутній. Чистий оборотний капітал дорівнює поточним активам. Можна стверджувати, що ця модель є штучною. Стратегія передбачає, що довгострокові пасиви визначаються на рівні, наведеному в наступній базовій балансовій моделі – довгострокові пасиви дорівнюють сумі необоротних

активів, мінімальної частки оборотних активів та змінної частки оборотних активів.

Компромісна модель є найбільш реалістичною. У цьому випадку необоротні активи, частина поточних активів і близько половини змінної частини поточних активів, покриваються за рахунок довгострокових пасивів Чистий оборотний капітал дорівнює сумі системної частини оборотних активів і половини змінної частини. У будь-який момент може виникнути надлишок поточних активів, що негативно вплине на прибуток, але це розглядається як плата за утримання ризику ліквідності на належному рівні. Стратегія передбачає, що довгострокові пасиви визначаються на рівні, який задається наступною базовою балансовою моделлю – довгострокові пасиви дорівнюють сумі необоротних активів, мінімальної частки оборотних активів та чистого оборотного капіталу.

Визначення моделі для ТОВ «Межівське» відображено у табл. 3. 1

Таблиця 3. 1

Визначення моделі для ТОВ «Межівське»

Модель	Формула	Розрахунок
Ідеальна	$ДП = НА$	$55865 > 18933$
Агресивна	$ДП = НА + МОА$	$55865 > 33829$
Консервативна	$ДП = ЗОА + МОА + НА$	$55865 < 57208$
Компромісна	$ДП = НА + МОА + 0,5 ПОА$	$55865 < 45518,5$

Джерело: за результатами розрахунків автора за даними підприємства

Згідно з розрахованими даними, можна сказати, що для ТОВ «Межівське» сформована консервативна модель фінансування активів. Нижче представлено результати використання власних коштів для розвитку основних засобів підприємства.

3.3. Напрями розвитку фінансування основних засобів для ТОВ «Межівське»

В умовах сучасного бізнесу питання фінансування основних засобів стає важливою складовою стратегічного управління підприємством. Отримання доступу до необхідних фінансових ресурсів для забезпечення ефективної експлуатації та вдосконалення основних активів стає визначальним фактором конкурентоспроможності та стійкості підприємства на ринку.

У пункті 3.2 визначено, що необоротні активи підприємства потребують дофінансування на суму 5 424,96 тис. грн. Основний напрямок діяльності підприємства – це вирощування сільськогосподарських культур, зокрема пшениці. З метою розширення своєї діяльності та додаткового збільшення прибутку, підприємству можна розглянути такий варіант, як придбання лінії заводу з виробництва борошна. Цей крок дозволить йому не лише розширити своє виробництво, а й забезпечить додаткові джерела прибутку та виробничі можливості. Тож, це сприятиме залученню нових клієнтів, розширенню ринків збуту та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Щоб оцінити доцільність цього заходу здійснимо інвестиційний аналіз.

Визначаємо чисту справжню вартість проекту розвитку основних засобів підприємства за допомогою дисконтування. Основою розрахунку чистої справжньої вартості проекту є теорія відсотків і теорія вартості інвестиційних проєктів.

Теорія відсотків базується на концепції часової вартості грошей, що враховує можливість отримання доходу або втрати в майбутньому через інвестування або заборгованість сьогодні. За допомогою цієї теорії визначається справжня вартість грошових потоків, що отримуються або витрачаються в майбутньому.

Теорія вартості інвестиційних проєктів, з іншого боку, фокусується на оцінці економічних переваг і витрат, пов'язаних з конкретним інвестиційним

проектом. Вона враховує такі аспекти, як витрати на реалізацію проекту, очікувані доходи від нього, а також часовий горизонт інвестування.

Комбінування цих двох теорій дозволяє визначити чисту справжню вартість проекту, що відображає реальну економічну вигоду від інвестування, враховуючи часову цінність грошей і всі витрати та доходи, пов'язані з проектом протягом його життєвого циклу.

Розрахунок чистої справжньої вартості проекту здійснюється у послідовності:

– визначається момент, до якого буде приводитись вартість – (T). Якщо мова йде про чисту теперішню вартість проекту, то $T=1$, якщо про чисту нарощену вартість, то $T=n$. Залежно від потреб здійснюваного аналізу T може змінюватись від 0 до n . У даному випадку мова йде про чисту теперішню вартість проекту, то $T=1$;

– розраховується дисконтний коефіцієнт для відтинку часу протягом якого будуть використовуватись основні засоби α_t ,

$$\alpha_t = (1+i)^{T-t}, \quad (3.2)$$

де i – ставка дисконта. Зазвичай такою ставкою виступають: вартість позикових ресурсів для підприємства, рентабельність капіталу (власного капіталу), рентабельність обороту тощо. У нашому випадку це буде рентабельність капіталу;

T – період, на який здійснюють дисконтування;

t – період, для якого здійснюється дисконтування.

– розраховують дисконтовані грошові потоки надходжень та витрат за формулою:

$$ГП_{\partial i} = ГП_i \cdot \alpha_i \quad (3.3)$$

де $ГП_i$ – вихідний грошовий потік

$ГП_{\delta i}$ – дисконтований грошовий потік;

– розраховують підсумковий грошовий потік (акумульовано, наростаючим підсумком)

$$П_i = \sum_{k=1}^i ГП_{\delta k} \quad (3.4)$$

де $П_i$ – акумульований підсумковий грошовий потік

та результуючий грошовий потік як різниця між акумульованим доходним та акумульованим витратним потоками.

Чиста справжня вартість проєкту відповідає значенню результуючого потоку для останнього періоду реалізації проєкту.

Результати розрахунків розміщено нижче в таблиці. Ставка дисконту для власних коштів обрана такою, що дорівнює 0,107, як це відповідає рентабельності власного капіталу. Оскільки нерозподілений прибуток відволікається від фінансування поточної діяльності підприємства та інвестується у розвиток основних засобів, то можна сказати, що певна частка прибутку втрачається, отже, вартість використання власного капіталу для інвестиційного проєкту складає $i_1 = 0,107$.

Дохідність інвестицій нами прийнята на рівні 60 % від приросту вартості основних засобів, як це відповідає середньорічній рентабельності основних засобів за період 2020-2022 рр. (11,57 % у 2020 році, 59 % у 2021 році, 113 % у 2022 році). Період реалізації проєкту відповідає 5 рокам. Оскільки предметом проєкту є закупівля машин та обладнання, то період їх амортизації складає 5 років, отже, і період корисної експлуатації також складатиме 5 років. Результати розміщені у таблиці 3. 2.

Отже, чиста справжня вартість проєкту складає 1 444,99 тис. грн.

$$ПО = 1 + \frac{|-1817,36|}{1960,23 - (1817,36)} = 1,48$$

Таблиця 3. 2

Розрахунок грошових потоків інвестицій у оновлення основних фондів
ТОВ «Межівське» та їх фінансова доцільність

Показники	За роками				
	1	2	3	4	5
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	21 645,4	24 357,9	24 357,9	24 357,9	24 357,9
Приріст вартості основних засобів (порівняно із 2022 роком), тис. грн	2712,48	5424,96	5424,96	5424,96	5424,96
Дохідний потік, тис. грн	1627,48	3254,97	3254,97	3254,97	3254,97
Потенційні втрати прибутку від реалізації проекту, тис. грн	2902,35	-	-	-	-
Амортизація та витрати на поточне обслуговування машин та обладнання, тис. грн	542,496	1084,99	1084,99	1084,99	1084,99
Витратний потік, тис. грн	3444,85	1084,99	1084,99	1084,99	1084,99
Результуючий потік, тис. грн	-1817,36	2169,98	2169,98	2169,98	2169,98
Дисконтний коефіцієнт, тис. грн	1,00000	0,90334	0,81602	0,73715	0,66590
Дисконтований дохідний потік, тис. грн	1627,48	2940,35	2656,15	2399,41	2167,49
Дисконтований витратний потік, тис. грн	3444,85	980,119	885,383	799,804	722,497
Дисконтований результуючий потік, тис. грн	-1817,36	1960,23	1770,76	1599,60	1444,99

Джерело: за результатами розрахунків автора

Тож, період окупності складає 1,48 роки. Оскільки підприємство використовуватиме для оновлення основних засобів власні кошти (нерозподілений прибуток), то його фінансовий стан не зміниться. Суттєво зміняться показники стану основних фондів (рис. 3. 3).

Аналізуючи зміни коефіцієнтів зношення та придатності основних фондів, можемо зробити висновок про покращення їхнього технічного стану. Зменшення коефіцієнта зношення на 0,5 вказує на те, що становище основних фондів покращився, подібно до цього, збільшення коефіцієнта придатності також свідчить про поліпшення стану основних засобів. Коефіцієнт оновлення

та коефіцієнт приросту ОЗ зменшиться, що є цілком нормально, адже сума дофінансування (5 424,96 тис. грн) менша, аніж сума ОЗ, які надійшли у 2022 році (9 646 тис. грн) [60].

Отже, на підставі цього аналізу зроблено висновок про те, що придбання основних засобів на суму 5 426,96 тис грн. позитивно вплине на розвиток підприємства та підсилить його конкурентоспроможність на ринку.

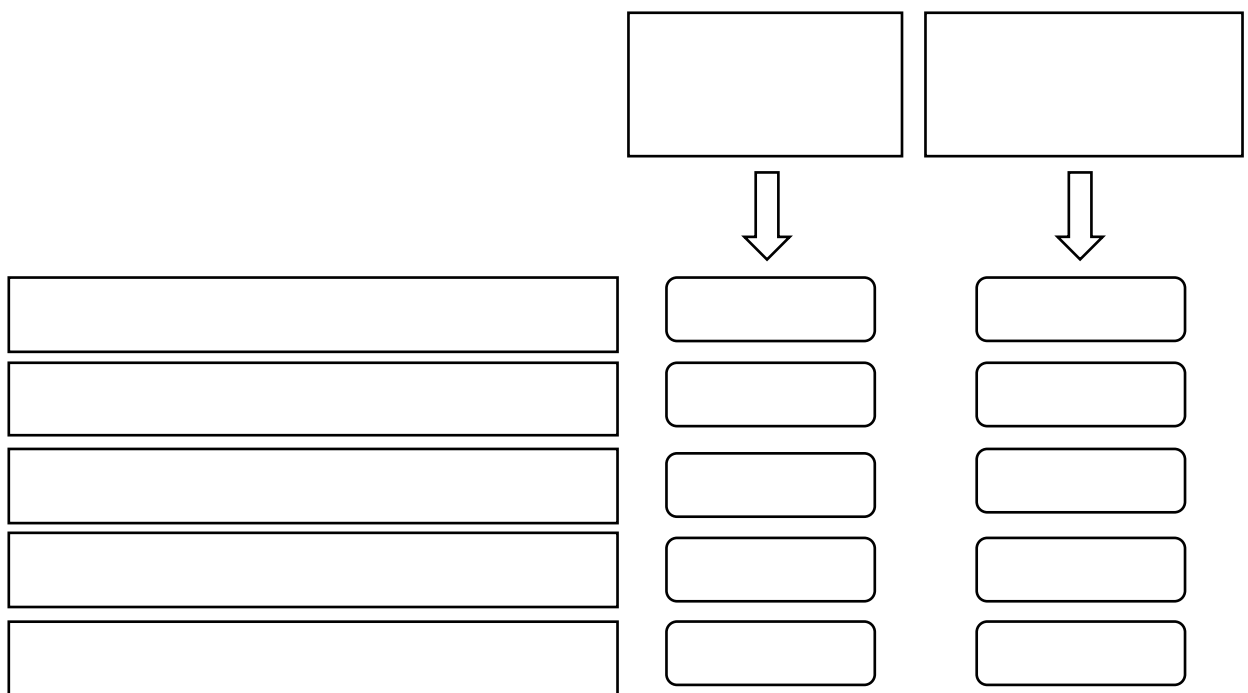

Рис. 3. 3. Результати впливу придбання нових основних засобів
ТОВ «Межівське» на їх стан

Підприємство може закупити основні засоби за рахунок різних джерел фінансування, які можуть бути поділені на внутрішні та зовнішні [52, 55].

Внутрішнім джерелом фінансування є:

– прибуток. Частина виручки, яка є лишком післясплати від податків і виплатив дивідендів, може бути використана для закупівлі нових основних засобів [59];

– накопичені кошти. Якщо підприємство резервні кошти, вони можуть бути використані для інвестування на закупівлю нового обладнання або машин.

До джерел зовнішнього грошового забезпечення належать:

– банківські кредити. Підприємство може звернутися до банків для отримання кредитів або позик на придбання основних засобів. Банківські установи можуть надавати різні види кредитів з різними умовами, такими як строк погашення, відсоткова ставка та графік погашення. ТОВ «Межівське» може взяти участь в урядовій програмі «Доступні кредити 5-7-9%» [56]. Кредити, за якими може бути надана державна підтримка якраз передбачаються на такі цілі, як придбання та/або модернізація основних засобів ММСВП;

– лізинг. Ще одним способом фінансування може бути лізинг, коли підприємство здійснює платежі за користування основними засобами при умові оренди впродовж певного періоду. Після скінчення терміну лізингу, підприємство може викупити обладнання за залишковою вартістю або обміняти його на нове.

Ці джерела фінансування можуть бути використані окремо або в поєднанні одне з одним в залежності від фінансової потреби та стратегії підприємства. Розумне використання різноманітних джерел фінансування допоможе підприємству забезпечити відновлення та розвиток своїх основних засобів.

Висновки до 3 розділу

1. Сільськогосподарські підприємства України стикаються зі значними труднощами у фінансуванні відтворення своїх основних засобів, особливо враховуючи високі технологічні вимоги, складні економічні умови та обмежений доступ до фінансових ресурсів. Недостатні капіталовкладення призводять до зниження продуктивності та старіння обладнання, ставлячи під загрозу стабільність сільськогосподарського сектора. В умовах війни, коли фінансові ресурси обмежені, підприємства змушені звертатися до власних коштів, кредитів, лізингу та державних субсидій для грошового забезпечення відтворення основних фондів. Необхідність стратегій модернізації та розвитку,

підвищення ефективності та залучення інвестицій стає важливою темою для забезпечення суперництва між сільськогосподарськими підприємствами в Україні. Подолання проблем відтворення вимагає інноваційних стратегій, гнучкості у фінансовому управлінні та розширення можливостей фінансування через партнерства та лізинг.

2. Для досягнення стійкого росту діяльності підприємство повинно мати чітку та ефективну стратегію розвитку, яка відповідає конкретним цілям, визначає потреби ринку та враховує внутрішні й зовнішні фактори. Ця стратегія повинна бути гнучкою та піддаватись оновленню відповідно до змін умов ринку та внутрішніх факторів підприємства. Стратегія підприємства визначає його довгостроковий план дій для досягнення поставлених цілей та забезпечення конкурентоспроможності. Вона напряду впливає на необоротні активи, оптимізація яких вимагає врахування стратегічних завдань та потреб підприємства в ресурсах для досягнення ефективності в довгостроковій перспективі. Політика управління необоротними активами включає заходи та стратегії для оптимізації використання, збереження та розвитку цих активів, щоб вони відповідали стратегічним цілям та потребам підприємства в умовах змін. Разом із тим, стратегії фінансування відтворення активів визначають способи забезпечення фінансових ресурсів для виконання стратегічних планів, що робить їх важливою частиною фінансового управління підприємства.

3. Розширення діяльності підприємства шляхом придбання лінії-заводу з виробництва борошна є перспективним і може призвести до покращення його конкурентоспроможності та фінансового стану. Цей крок не лише дозволить підприємству розширити виробництво, а й створить додаткові джерела прибутку та виробничі можливості, забезпечивши його залученням нових споживачів та розширення ринків збуту. Аналіз показників фінансової ефективності проєкту, таких як період окупності та дисконтована справжня вартість, підтверджує доцільність інвестування у цей проєкт. Додатковий аналіз коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів підтверджує, що придбання нового обладнання сприятиме покращенню їхнього технічного стану.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки:

1. Основні засоби є ключовою складовою ресурсного потенціалу будь-якого підприємства. Вони являють собою матеріальні та нематеріальні активи, які використовуються для здійснення виробничої або комерційної діяльності. Важливість основних засобів визначається їхнім впливом на ефективність та результативність діяльності підприємства. У першу чергу, основні засоби забезпечують виробничий процес. Вони є необхідними для здійснення операцій та проведення виробничого процесу, що дозволяє підприємству виробляти продукцію або надавати послуги. Це включає в себе будівлі, обладнання, транспортні засоби, інструменти та інші матеріальні ресурси. Крім того, основні засоби сприяють розвитку підприємства. Їхня наявність та ефективне використання дозволяють підприємству збільшувати обсяги виробництва, розширювати асортимент продукції, покращувати якість товарів та послуг, а також займати нові ринки збуту.

2. У ході дослідження було виявлено, що належне фінансове забезпечення відтворення основних засобів є ключовим аспектом стабільного функціонування підприємства. Джерела фінансування для цієї мети можуть бути різноманітними, включаючи власні кошти, банківські кредити, лізинг, державні субсидії та інші форми фінансування. Важливо підібрати оптимальний спосіб фінансування, який враховуватиме конкретні потреби та можливості підприємства, а також забезпечить стійке відтворення його основних засобів у майбутньому. Ретельне планування та розумне використання різних джерел фінансування дозволить підприємству забезпечити необхідний рівень інвестицій у відтворення основних засобів і зберегти свою конкурентоспроможність на ринку.

3. З проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності можна сказати, що фінансовий стан підприємства є суперечливим. Хоча загальна виручка від реалізації продукції показує позитивну динаміку, особливо через

успішний врожай соняшнику та високі ціни на його продаж, а також зростання ефективності обороту та рентабельності основної діяльності, проте збільшення коефіцієнта капіталомісткості продукції свідчить про потребу у додаткових інвестиціях в основні засоби. Це вимагає балансу між підвищенням ефективності й рентабельності та оптимізацією витрат на капіталовкладення. Інвестування в основні засоби може стати стратегічним кроком для підприємства, сприяючи поліпшенню виробничих процесів та збільшенню конкурентоспроможності на ринку.

4. Аналіз фінансового стану ТОВ «Межівське» вказує на його високий рівень фінансової стійкості та відсутність ризику до банкрутства. Оцінка ліквідності показує високий рівень ліквідності, але перевищення нормативних значень коефіцієнтів поточної ліквідності свідчить про нераціональну структуру капіталу, що потребує уваги до управління. Відсутність довгострокових зобов'язань вказує на стабільність, але також може обмежувати можливості для залучення додаткового капіталу на інвестиції та розвиток. Все це говорить про потребу уважного балансування між стійкістю та гнучкістю фінансової політики для забезпечення успішності та стабільного розвитку підприємства.

5. Аналіз стану основних засобів ТОВ «Межівське» вказує на позитивні тенденції. Зменшення коефіцієнта зносу та збільшення коефіцієнта придатності свідчать про покращення технічного стану обладнання та основних засобів протягом трьох років. Однак збільшення частки основних засобів в активах у 2022 році може вказувати на неоптимізоване використання ресурсів в умовах стабільного або зростаючого обсягу виробництва, що потребує уваги та оптимізації. Низький показник реальної вартості основних фондів вказує на потенційну переоцінку активів або невикористання їх повним обсягом, що вимагає додаткових фінансових ресурсів для вдосконалення ситуації. Водночас, висока рентабельність основних засобів, хоч і з певною тенденцією до зниження, є позитивним показником, але збільшення витрат та зменшення фондівіддачі вказують на необхідність оптимізації використання ресурсів та

пошук додаткових резервів для підвищення ефективності виробництва. Такий аналіз вказує на необхідність уважного управління ресурсами та пошук стратегій для поліпшення фінансової ефективності та прибутковості підприємства.

6. Подолання проблем відтворення основних засобів в аграрному секторі вимагає впровадження інноваційних стратегій, вдосконалення фінансового управління та розширення можливостей фінансування. Для цього підприємства звертають увагу на партнерства з банками, фінансовими установами та інвесторами, а також активно використовують інструменти лізингу для придбання необхідної техніки та обладнання. Такі стратегії дозволяють забезпечити сталість та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств у глобальному ринковому середовищі.

7. Здійснення ефективної стратегії розвитку є ключовим фактором для забезпечення сталого успіху сільськогосподарських підприємств в Україні. Ця стратегія визначає місію, цілі та способи досягнення конкурентної переваги на ринку. Стратегія охоплює не лише вибір цілеспрямованих напрямків, але й визначення оптимального рівня необоротних активів, який відповідає потребам підприємства та забезпечує ефективність його діяльності в довгостроковій перспективі. Аналіз суми необоротних активів ТОВ «Межівське» свідчить про потребу дофінансування для забезпечення оптимального рівня ресурсів, необхідних для реалізації стратегії розвитку. На базі прорахунків можна зробити висновок, що для підприємства вибрана консервативна модель фінансування активів, яка відповідає його потребам і стратегічним цілям. Такий підхід до фінансового управління дозволить підприємству ефективно використовувати ресурси та досягати успіху в умовах змінного ринкового середовища.

Враховуючи отримані висновки, для покращення роботи ТОВ «Межівське» також пропонуються наступні заходи:

– впровадити сучасні технології, що може покращити ефективність виробництва. Використання сучасних сільгосптехнологій, автоматизація

процесів та використання сучасного обладнання можуть підняти рівень виробництва та знизити витрати;

- більш ефективно використовувати земельні ресурси, що може ґрунтуватися на аналізі ґрунтів, правильному розміщенні культур, обробці та збереженні ґрунту;

- впровадити плановий розподіл використання фінансових ресурсів, бюджетування та ефективне управління фінансами, включно з правильним управлінням оборотним та основним капіталом;

- розширити асортимент продукції та провести пошук нових ринків збуту, що допоможе зменшити ризики та створити нові джерела прибутку;

- використовувати страхування для захисту від природних лих, шкідників, а також забезпечення стабільності при несприятливих умовах.

Підприємство може скористатися цими заходами, адаптуючи їх до конкретних умов та вимог свого ринку та галузі. Важливо також враховувати економічні, екологічні та соціальні аспекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 № 92 (зі змінами). Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/ed20220729#Text>
2. Мала Я. С. Організація обліку і контролю основних засобів з метою підвищення ефективності їх використання на підприємстві. Дніпро, 2021. 89 с.
3. Сороківська М. В., Андрейків Т. Я. Фінанси підприємств : Навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. 288 с.
4. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. Підруч. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
5. Вороная Н., Нестеренко Н., Чернишова Н. Визначення та класифікація основних засобів Бухгалтер 911. 2023. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1053960.html>.
6. Основні засоби: визначення та оцінка, облік надходження. Освіта.UA. 2011. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/16937/>.
7. Методи оцінки основних засобів. САПБ. 2013. URL: <https://stb.sumy.ua/reformuvannya/metodi-ocinki-osnovnix-zasobiv.html>.
8. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів виробництва URL: <https://www.lekcii.com.ua/text/open.922.html>.
9. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 №13-14, №15-16, №17 (зі змінами). ВВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20240129>
10. Дзюба Н. Класифікація основних засобів. ПОДАТКИ & БУХОБЛІК. 2015. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2015/september/issue-75/article-11531.html>.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» №1456/11736 від 5.12.2005 (зі змінами). Міністерство фінансів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text>

12. Кулакова С. Ю., Кордубан А. С. Теоретичні основи відтворення основних фондів підприємства у сучасних умовах. Ефективна економіка. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4134>.

13. Головата Х. А. Облік, контроль і аналіз будівництва та придбання необоротних активів. Тернопіль, 2021. 71 с.

14. Щодо затвердження Державного класифікатора України «Класифікація основних фондів»: Наказ Державного Комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації № 507 від 19.08.1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0507217-97#Text>.

15. Левченко О. М., Гавілей М. А. Організація обліку та контролю основних засобів господарюючих суб'єктів. Вісник КНУТД, 2017 . № 6 (117). С. 59-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutden_2017_6_10.

16. Воронова Л. К. Словник фінансово-правових термінів. К.: Алерта, 2011. 558 с. URL: <https://dchgroup.com.ua/ukr/wp-content/uploads/2021/07/slovnyk-finpravo.pdf>.

17. Пономаренко І. М. Сутність відтворення основних засобів підприємства. Житомирський державний технологічний університет, 2016. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/163-1.pdf>.

18. Семчук Ж. В., Процюк Т. Б., Процевят О. С. Методи нарахування амортизації на підприємстві. Ефективна економіка. 2013. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2496>

19. Любар О. О. Особливості формування джерел оновлення основних засобів підприємства та їх облікове забезпечення. Ефективна економіка. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7506>

20. Господарський кодекс України № 436-IV від 16. 01. 2003 р. зі змінами та доповненнями до затверджених Законом України № 3272-IX від 27. 07. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

21. Драган І. В. Роль іноземних інвестицій у процесі розвитку національного господарства в умовах глобалізації. Агросвіт. Серія: Економіка АПК. 2009. № 24 . С. 39-42. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2009/10.pdf.

22. Юрчишена Л. В., Волинець С. М. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві. Ефективна економіка. 2011. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=668>

33. Костюнік О. В., Чайковська Т. С. Методологічні засади обліку основних засобів. Молодий вчений. 2020. № 7(1). С. 111-114.

24. Мармуль Л. О., Кучеренко М. А. Актуальні питання обліку амортизації основних засобів. Економічний вісник університету. 2021. Вип. 49. С. 108-112.

25. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : Навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2013. 85 с.

26. Агроексперт Трейд. URL: <https://agroexp.com.ua/uk/sorta-rapsa-ukraina>

27. Крючко Л. С. Оцінка фінансового стану підприємства – сутність та необхідність. Ефективна економіка. 2012. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1613>

28. Шевченко О. А. Ліквідність підприємства: економічна сутність та необхідність управління. Вінницький національний технічний університет, 2019. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2019/paper/view/6664/5493>

29. Кравченко В. Ліквідність та коефіцієнти ліквідності. LivingFo. 2023. URL: https://livingfo.com/likvidnist-ta-koefitsiienty-likvidnosti-2/#google_vignette

30. Шило В.П., Ільїна С.Б., Барабанова В.В., Криштопа І.І. Фінанси підприємств. Підруч.: Кондор, 2011. С. 151.

31. Онищенко В. Первісна вартість основних засобів. Бухгалтерія. 2023. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/420-pervsna-varstst-osnovnih-zasobv-zrazok-kartki-oblku-ta-rahunki>

32. Хринюк О. С., Бова В. А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2018/46.pdf

33. Бова В. А. Оцінка рівня фінансового потенціалу підприємства. XV Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки». К: НТУУ «КПІ», 2016. С. 148-149.

34. Копчикова І., Китайчук Т., Крупельницька І. Фінансовий аналіз управління фінансовим станом підприємства та приховані моменти недоліку такого аналізу. *European Science*. 2023. № sge21-03. С. 31-32. URL: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-21-03-016>

35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» №27/4248 від 19.01.2000 (зі змінами). Міністерство фінансів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

36. Венгер Н., Гнатенко Є. Методичні підходи до проведення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2016. № 1 (6). С. 42-46. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Economic-visnik-6-2016-10.pdf>

37. Власюк В. Є, Гордієнко К. О, Пшенична А.О. Оцінка імовірності банкрутства вітчизняних підприємств (на прикладі ПАТ «Комбінат Тепличний»). *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 12. С. 68-72. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/11.pdf

38. Бержанір І. А., Кірдан О. П., Станіславчук Н. О. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства. *Економічні горизонти*. 2018. № 4(7). С. 48-56. URL: DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161721](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161721).

39. Матвеев М. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. *Вокс Україна*. 2023. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>.

40. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення. 2023. URL: <https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vplyv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/>.

41. Шаховалова Є. О. Стратегія фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві. *Наукові часописи університету*

Драгоманова. Серія «Економіка і право». 2015. № 30. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/18885>

42. Найда А. В., Чигіна Х. С. Науково-методичні аспекти аналізу основних засобів. *Economic Bulletin of the Black Sea Littoral*. 2022. № 3. URL: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/37>.

43. Заціпас М. С., Біляк Т. О. Проблеми відтворення основних засобів підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/157.pdf>

44. Готь О. Я., Бондаренко С. М. Стратегія підприємства як чинник його конкурентоспроможності. *Ефективна економіка*. 2017. № 6 URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5660>

45. Дегтярьова І. Б., Харченко М. О. Стратегія підприємства: конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет. 2016. С. 4-5. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/45384/1/Dehtiarova_strat ehiaa.pdf;jsessionid=9AF1BCBFE2B609B0E010AAA47663C6C1

46. Завидівська О. І. Управління активами: лекція №5. Львів : Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. 2020. С. 23.

47. Журавльова І. В. Фінансовий менеджмент : Навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2017. С. 76-80. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/21093/1/2017.pdf>

48. Попенко М. С. Фінансування відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в Україні / У кн.: Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку: Монографія. Дніпро, ДДАЕУ, 2024.

49. Зміна дефлятора валового внутрішнього продукту. Національні рахунки. Економічна статистика. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

50. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності. Діяльність підприємств. Економічна діяльність. Економічна статистика. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

51. Соляник Л. Г., Штефан Н. М., Майданик Ю. О. Моделювання фінансового забезпечення відтворення основного капіталу підприємств. Підприємництво та економіка підприємства. 2022. № 3. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/3/EV20223_181-189.pdf

52. Довгаль О. В. Відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2016. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4830>.

53. Про надання фінансової державної підтримки від 24.01.2020 №28 (зі змінами). Кабінет Міністрів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>

54. Шаховалова Є. О. Стратегія фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві. Наукові часописи українського державного університету імені Михайла Драгоманова. 2015. №30. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18885/Shakhovalova.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

55. Гончарук О. Л. Відтворення основних засобів деревообробних підприємств. Житомирський державний технологічний університет. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/83.pdf>

56. Бровко Л. І., Попенко М. С., Черенович О. В. Фінансове забезпечення формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства. Економіка та держава. 2022. №1. С. 88–92. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/18.pdf

57. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 440 с.

58. Колісник О. І. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання. Ефективна економіка. 2017. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5451>.

59. Андрушків Б. М. Формування адаптивної моделі управління процесом відтворення господарського капіталу на засадах підвищення капіталізації

підприємства. Сталий розвиток економіки. 2015. № 5. С. 71-78. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_5 /71.pdf.

60. Іващенко І. М. Визначення справедливої вартості при перевірці необоротних активів на зменшення. Науковий вісник ХДУ. 2015. № 13. с. 142-145. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_13/120.pdf

ДОДАТКИ

